

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 13 του Νοέβρη 1903

ΓΡΑΦΕΙΑ: 'Οδός Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 172

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Απολογία (συνέχεια).
 ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. 'Ο δωδεκάλογος του Γύφτου—Θεοί.
 ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ. 'Από τον κόσμο του Σαλονιού—'Ιγγλέζικη ανατροπή.
 ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ. Τὸ Κατοστάριχο.
 ΒΛ. ΚΟΡΟΛΕΝΚΟ. Τὰ νυχτερινὰ φῶτα (μεταφρ. Μιχάλη Λυκιαρδόπουλου).
 Λ. ΣΙΓΑΝΟΣ. Θεατρικά—'Ηρώ και Λέαντρος.
 ΣΑΜΠΡΟΛ. 'Απορίες και Φόβοι
 Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. 'Ο Παληκαρῶς.
 ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Λέαντρος Παλαμῶς. Δ. Α.
 Δ. Π. Τ. Φαινόμενα και Πράγματα ('Ο κ. 'Υπουργός της Παιδείας δὲν εἶναι φρενῆς—'Η Καταδίκη του Φραγκοῦδη—Οἱ κερανοὶ τῆς «Κύμης»—Πατριωτισμὸς τῆς κοιλιάς—Δημητράκης ὁ Ραλλάκης—Οἱ ἐπίσημοι βιβλιοκῆποι)
 ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ—'Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—'Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΦΟΝΟΠАЗΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΙΚΟ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ

ΘΕΟΙ

"Εστῆσα κι ἀπ' ὄσους τόπους πέλασα,
 Σὲ ναοὺς ἀγνάντια, τὸ τσαντίρι,
 Γνώρισα τὴν ἐκκλησιά,
 Τὸ ντζαμί, τὸ μοναστήρι,
 Κι ἄλλαξα γοργὰ και χτυπητὰ
 Λόγια μὲ πιστοὺς και μὲ λευτερές,
 Μὲ εἶδαν ὀρθρινὸ οἱ βασιλικές,
 Και ξενύχτισα σὲ λαυρὲς και σὲ οκῆτες·
 Και παντοῦ, ἀπὸ τῶν 'Ελλήνων τὰ συντρίμματα
 'Ὡς τὴ μυριστολόιστη παγόδα,
 Μύρισα κι ἀπόκοτα ξεφύλλισα
 Τῆς λατρείας ὅλα τὰ ρόδα.
 Ἔνεος ἔμεινα κι ἀσκήλατος
 'Απὸ σέβας, δέηση, τάμα·
 Εἴμ' ἐγὼ τῶν ἄθεων ὁ προφήτης
 Κ' ἡ ζωὴ μου εἶναι τὸ θᾶμα.
 Και μονάχα μιὰ φορὰ στὴν Πόλη μέσα
 Μ' ἄγγιξε ἱερὴ κ' ἐμὲ λαχτάρα·
 Και μοῦ τῆνε φύσηξες ἐσύ,
 Γύφτισσα γυναίκα ξεμαλλιάρα,
 Και τὸ τρέξιμό σου τὸ τρελλὸ
 Μέσ' οἱ τριόστρατα και μέσα οἱ καντούνια·
 Πίσω σου οὐρλιασμα σκυλιῶν,
 Γύρω σου παιδιῶν πετροβολήματα,
 Κι ὄχλος, και σοῦ χτύπαι τὰ κονδούνια.
 Ποιὰ στιγμή νὰ σ' ἐσπειρε βλαστήμιας,
 Ποιᾶς ὀργῆς βᾶσταξ' ἐσένα μήτρα,
 Σκύβαλο τοῦ κόσμου κι ἀποκόμματο,
 Ποῦ εἶσαι ἡ Σιβυλλα, ἀπαρητήρα;
 Κ' ἐκραζες βραχνά, —τὸ κράξιμό σου
 Δὲ μπορῶ νὰ τᾶπολημονήσω—
 Κ' ἐκραζες· «Φωτιά! νὰ κάψω τὸν Παράδεισο!»
 Κ' ἐκραζες· «Νερό! τὴν Κόλαση νὰ σβύσω!»

Μεγαλόπρεπα περάσματα
 Τῶν θεῶν ποῦ δὲν πιστεύω,
 'Απὸ οἷς πῶ μεγαλόπρεπος,
 Γαληνὰ οἷς ἀγναντεύω.

'Απ' τὰ δάση ὅταν ἀνάμεσα
 Κι ἀπ' τὸ λῦπνο λογγάρι
 Μὲ περνᾶει σὲ ῥιχὴ ἀσέλωνη
 Γοργὴ μούλα καβαλλάρη,

Οἱ φτελιῶς και τᾶγριοπρίναρα
 Και τὰ πεῦκα και τὰ ἐλάτια
 Κι ὅλα τὰ δειτρά ζερβόδεξα
 Πιλαλᾶν κι αὐτὰ σὰν ἄτια,

Κι αὐτὰ φεύγουν σὰν πετούμενα,
 Κι αὐτὰ κάνουνε σὰν κάποια
 Ἔνεα ἀγρίμια ἀνεμοπόδαρα
 Ποῦ θὰ δέξων τὰ δρολάπια.

"Ὅσο θέλετε φαντάζετε
 Και πλανεύετε τὰ μάτια·
 Μῆτε ἀγρίμια ἀνεμοπόδαρα
 Μῆτε πειτεινά, μῆτε ἄτια!

Εἴμ' ἐγὼ ποῦ τρέχω κι' ὄχι ἐσεῖς,
 Τὰ ριζόδετα ἐσεῖς εἰστε,
 Φτάνει ὁ καβαλλάρης νὰ σταθῆ
 Γιὰ τὰ σταματήστε!

Μεγαλόπρεπα τρεχάματα
 Τῶν θεῶν τῶν ἀθανάτων,
 "Ὅπου και ὅπως κι ἂν ὑπάρχετε,
 "Ὡ ἐσεῖς, ἱσκιὸ φαντασμάτων,

"Ὡ τῆς πλάνης γιγαντέματα,
 Θεοὶ ἐσεῖς, ἀλλοιμονό σας!
 'Απ' τὴν ὥρα ποῦ ὁ ἀνθρώπος
 Σεκαβαλλικένη ἐμπρός σας,

Και σταθῆ και διῆ πῶς στέκεστε
 Σὰν τὸ δρόν και σὰν τὴ φτέρη
 Και σταθῆ και διῆ πῶς κρέμεστε
 'Απὸ τὸ δικό του χέρι,

Και γρικάντας πῶς τοῦ κρύβετε
 Τὴν ἀέρινη τὴν ὄψη
 Κάποιων οὐρανῶν δόλοβαθων,
 Πάρη και οἷς κόψη,

Και τὸν ἥλιο πῶς τοῦ κρύβετε
 Βλέποντας, και γιὰ ν' ἀνάγη
 Μιὰ φωτιά γιὰ φῶς, γιὰ ζέσταμα,
 Πάρη και οἷς κᾶψη!

Τέλους κανενοῦ, καμῶς ἀρχῆς
 Τὴ δική μου γνώμη φράχτης
 Δὲν ὀρίζει· εἶμαι τοῦ τίποτε
 Πανελεύτερος ὁ κᾶχτης.

Εἴμ' ἐγὼ ποῦ σβύνω τὸ Γιατὶ
 Κ' εἴμ' ὁ ἀπαρητήης τοῦ Κάτι.

— 'Αεροπέρινα ἀκαβαλλίκεντο
 Τῆς ἐρμῆς ἀδάμαστο ἄτι!

Τῆς βλαστήμιας τᾶστραπόβρογτο
 'Απ' τὰ μάτια μου ποτὲ
 Κι ἀπ' τὰ χεῖλια μου δὲν ἔεσπασε
 Πρὸς ἐσένα, ὅποιε, θεέ!

Ὅτε μιᾶς στιγμῆς δὲ γνώρισα
 Γιὰ σὲ πόθο, φόβο, ὀργή·
 Ποιὸς χτυπάει τὸ δὲ στοχαζέται
 Και ποιὸς τρέμει τὸ δὲ ζῆ;

Τόσο νὰ καρφώσω πρὸς ἐσὲ
 Δύναμαι τὸ στοχασμό,
 "Ὅσο δύναμαι τὴ θάλασσα
 Πεζοδρομὸς νὰ διαβῶ.

Δὲν ἐπρόσπεσα στὸν ἱσκιό σου,
 Και γιὰ νὰ σοῦ δεηθῶ
 Δὲν ἐδέθηκα τρεμάμενος
 Μὲ κανέναν οὐρανό.

Και στὴ γλῶσσα ποῦ τὴ μίλησα
 Και (ποῦ; πότε; πῶς;) τὴν πῆρα
 Και τὴ φύλαξα σὰ λείψανο
 Ἐσοκισμένο ἀπὸ πορφύρα.

Και στὴ γλῶσσα ποῦ ξανάφωνα
 Μ' ὅλα ποῦ ἔχω θησανοῖσει
 Τὰ χρυσόλογα χιλιάλογα
 'Απ' 'Ανατολὴ και Δύση,

Μιὰ πλανεύτρα λέξη ἀγρίκητη
 Μιὰ εἶναι μόνο· ἡ π ρ ο σ ε υ χ ῆ !
 "Ὡ ναοί, προφῆτες, εἰδῶλα,
 Εἰδῶλα, προφῆτες, ναοί!

'Απὸ οἷς μακριὰ δρον πάτησα.
 Μὲ τὸ πάτημά μου ἐφάνη
 Τὸ γραμμένο μαγιοβότανο,
 Τὸ μελλόμενο βοτάνι.

Μὲ τὸ πάτημά μου βλάστησε
 Τὸ βοτάνι ποῦ λυτρώνει,
 Και μὲ τὴ ζωὴ μου ὀλάνθισε,
 Και στὴν ἐρημο φτυρώνει,

Τὸ βοτάνι τῆς ἀνάστασης·
 Πότε θᾶρθη ἡ ὥρα, ἡ ὥρα
 Ν' ἀπλωθῆ μέσ' ἀπ' τὴν ἐρημο
 Στὴν πολύκοσμη τὴ χώρα!

Ν' ἀνακρέξῃ ὁ κόσμος κόβοντας
 Τᾶνθια σου τὰ κνηφόρα
 Κι ἀνασαινοντας τὰ μύρα τους, —
 Πότε θᾶρθη ἡ ὥρα, ἡ ὥρα!

"Ὡ τὸ δπέρτατο τᾶνάσασμα.
 "Ὡ τὸ ἀνάκρασμα τῆς νίκης
 "Υστερ' ἀπὸ κᾶτεργα σκληριάς
 Κιὰ 'πὸ χρόνια καταδίκης!

Στην ημέρα όταν ο άνθρωπος
Νέα παρθένα ροδοκόλλια
Ξαναφέρει από την άβυσσο
Σάν πρωτόβγαλτα κοράλλια.

Όταν ο ουρανός από βροχιάς
Της ψυχής και από φοβέρα
Άπειρο άδειανό και άδιάφορο
Ξαναγίνει πέρα ως πέρα!

Όμως ο άνθρωπος αν γράφτηκε
Γιά πολύ να σέ προσμένει,
Ω βοτάνι έσθ' ανιστόρητο,
Κ' εμπρός πάντα να πηγαίνει

Σπαταλώντας το λιβάρι του
Στά φαντάσματα των όλων
Και τή δύναμή του λάτρισσα
Στά ποδάρια των ειδώλων,

Κι αν προφήτες θέλη και καιά,
Των θεών διαλαλητάδες,
Κι αν τεχνίτες θέλη και καιά
Των ειδώλων δουλευτάδες,

Είμ' εγώ ο προφήτης, είμ' εγώ
Κ' ήρθα έδώ να διαλαλήσω
Βασιλιά θεο το τίποτε
Στόν αιώνα εμπρός και πίσω.

Χωρίς έχτρα, χωρίς έρωτα
Ό τεχνίτης ήρθα έδώ
Γιά των ψευτοειρών σου, άνθρωπε,
Το ναό να πλάσω εγώ

Τέρας άγαλμα το τίποτε
Μ' όλες τις θεοποιείες της πλάσης,
Τέρας για να φοβηθής,
Και μαζί για να γελάσης!

Πάρος, Καλοκαίρι του 1899

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΠΑΛΗΚΑΡΑΣ

Η «Ματιά» του 'Αβάζου φωτίζει από προχτές το γραφείο μου και το στολίζει. Δέ χορταίνω να τή βλέπω, να τήν καμαρώνω. Δέ λέω πως δε χορταίνω και να τή διαβάζω, γιατί τήν είξερα πρί βγει σέ βιβλίο, από τά κομάτια που μου διάβασε ο ίδιος ο συγγραφέας κάτω από τά πυκνόφυλλα δέντρα του κήπου του, κι από τάλλα κομάτια που δημοσίεψα στο «Νουμά». Το βιβλίο λοιπόν το καμαρώνω μοναχά και τάξιζει. Και σά Νάρκισσος καθρεφτίζουμαι κ' εγώ σ' αυτό γιατί, αφήνοντας τήν ψεύτικη μετριοφροσύνη κατά μέρος, μπορώ να τώ φωνάζω με περηφάνεια πως ή «Ματιά» δημιουργήθηκε στις στήλες του «Νουμά», γιατί οι ταπεινές αυτές στήλες καλοδεχτήκανε στην αρχή τά γλεντζέδικα ποιηματάκια του Indas Errant, και κατόπι τά έξοχα και καταντίπ Ρωμαίικα δηγήματά του, σάν το άξέχαστο «Μπήχαν κλέφτες στο μαντρί...», δσο που σιγά σιγά, με παιγνιδιάρικα τραγουδάκια και με λεβέντικα δηγήματα, ο άνοιχοκαρδος Indas Errant ξετυλίχτηκε στόν παληκαρά 'Αβάζο.

Αυτό το επίθετο του ταιριάζει και μ' αυτό τότε χαιρέτησα δτα μούφερε προχτές το βιβλίο του στο γραφείο μου. Ο παληκαράς κ' είναι παληκαράς δσο λίγοι. Δέν είναι ανάγκη να διαβάσετε το βιβλίο του για να τώ βρήτε. Διαβάστε μοναχά το ξώφυλλο και τήν αφιέρωση. «Η Ματιά. Μελέτη Γ. Ν. 'Αβάζου ύφηγητή στο 'Εθνικό Πανεπιστήμιο». Μωρέ τί λέτε; 'Υφηγητής; 'Επιστήμονας δηλ. που δουρεύεται μιά μέρα να γίνει καθηγητής, και να μη φοβάται να τυπώνει βιβλίο, με τ' όνομά του φαρδύ πλατύ

και με τους τίτλους του, γραμμένο στη δημοτική; Και να τολμάει ακόμα το βιβλίο του αυτό να τάφιερώνει στόν «ΤΙΜΗΜΕΝΟ ΠΑΤΡΙΟΤΗ» 'Αλέξαντρο Πάλλη, σέ κείνονε δηλ. που πήγε να μās χαλάσει τή φηρησκεία μεταφράζοντας τώ Βαγγέλιο; Σέ κείνον που προδώνει σήμερα τώ 'Εθνος χαλμώντας τή γλώσσα του, με τις άνόητες (γράφτηκε κι αυτό!) μεταφράσεις τής «'Ιλιάδας» και του «Κύκλωπα»; Σέ κείνον που βριστηκε άδιάντροπα άπ' όλες τις σοβαρές εφημερίδες μας, δσο ούτε ο βρωμερώτερος Ρωμιός;

*

Ναι, ο 'Αβάζος τάκανε αυτά. Ο 'Αβάζος αγωνίζεται για τήν 'Αλήθεια και ή 'Αλήθεια δε φοβάται τίποτα. Θα μιλήσει, κι' άς πει δ,τι θέλει ο κόσμος, κι' άς γελάσει, κι' άς πετροβολήσει. Δέ δίνει λεφτό για τίποτ' άπ' αυτά. Κι' αντί να τήν άποκαρδιώσουν οι βρισίες και τά πετροβολήματα, τουναντίο τή δυναμώνουν και τήν αναγκάζουνε να τραβάει γρηγορώτερα τώ δρόμο της.

Καλοί κ' οι σοφοί, μιά περισσότερο μās χρειάζονται σήμερα οι παληκαράδες για τόν άγιο τόν άγώνα μας. Έξοχο τώ βιβλίο του Μανώλη του Τριανταφυλλίδη, δημοτικιστής ο συγγραφέας του ίσαμε τώ μεδούλι, μιά δέν είχε τώ κουράγιο να τώ γράψει τώ βιβλίο του στη δημοτική. Έγραψε στην καθαρεύουσα. Κι δτα λόγου σου, ο έπιστήμονας, ο σοφός, που έρχεται να μου μάθει πως ή Δημοτική είναι ή 'Εθνική μας γλώσσα και πως αυτήν έχουμε καθήκο ιερό να γράφουμε, μου γράφεις τώ βιβλίο σου στην καθαρεύουσα, πως έχεις τήν άπαιτήση ναποκοτήσω εγώ, ο τιποτένιος γραφιάς, να γράψω τή δημοτική; Ποιός μπορεί ναρνηθεί τή μεγάλη έπιστημονική αξία του φίλου και συνεργάτη μου, του Βέη, μιά και ποιός δε σαστίζει δτα βλέπει ένα άρθρο του στο «Νουμά» γραμμένο στην ύπερδημοτική, και τήν ίδια μέρα άλλο άρθρο, σ' άλλο περιοδικό, γραμμένο στην ύπερκαθαρεύουσα; Σέ μās που ξέρουμε πως ο Βέης κι ο Τριανταφυλλίδης, και Κινέζικα να γράφουνε, δέν παύουνε να ναι δημοτικιστάδες κι από τούς φανατικώτερος, τώ παραξενό αυτό πράμα δέν κάνει καμιά έντύπωση. Μά τί θα λέει άραγες ο κοσμάκης που ζητάει σήμερα να φωτιστεί από τούς σοφούς μας;

Άμα δλοι οι δημοτικιστάδες γράφουμε τήν καθαρεύουσα, ποιοί θα γράψουν τή Δημοτική; Οι κουλοί και τά κοψοχέρικα άγάλματα τώ Μουσειώ μας; Όταν οι δημοτικιστάδες γράφουνε Δημοτική και καθαρεύουσα, δε θα μπορέσουμε ναποδείξουμε ούτε τή φιλολογία πως έχουμε με τώ μέρος μας, γιατί θα σου λέει ο «Νουμάς» πως έχει συνεργάτη του τώ Δημοτικιστή 'Αντώνη λ. χ., μιά θα σου λένε και τά «Παναθήναια» — «Μά έχω κ' εγώ συνεργάτη μου τώ μηχίω 'Αντώνη»: θα σου λέει και ή «'Αθηνά» του κ. Χατζηδάκη — «Μά έχω κ' εγώ τόν καθαρευουσιάνο 'Αντώνη συνεργάτη μου». Μ' αυτόν τόν τρόπο ένας άνθρωπος θα μοιράζεται σέ τρεις... γλώσσες και θα παίρνει ή κάθε μερίδα τή γλώσσα της. Ο κοσμάκης, είπαμε, θα κάνει μιά τέτια σκέψη, γιατί έμεις δλοι μας τώ ξέρουμε πως ένας είναι ο Βέης κι αυτός δικός μας, κι άς γράφει κάποτε και τήν καθαρεύουσα.

*

Ο 'Αβάζος έχει έτοιμο για τύπωμα κι άλλο βιβλίο του, τή «Θεραπευτική των 'Οφθαλμικών παθών».

— Αυτό πιά, του είπα, θα είναι γραμμένο στην καθαρεύουσα, αφού είναι καθαρά διδαχτικό βιβλίο και θάν τώ διαβάσουνε φοιτητάδες.

— 'Α, μπά! μου άπάντησε ήσυχα ήσυχα.

Έπειδή θάν τώ διαβάσουνε φοιτητάδες, γι' αυτό ίσα ίσα είναι γραμμένο στη δημοτική! Τι, διάολο! 'Ατιμία κάνουμε και θα κρυβόμαστε;

Και ή ματιά του άστραψε από περηφάνεια. Και θυμήθηκα τόν άγαπημένο μου τόν Έφταλιώτη που δταν τώ σύστησα τόν 'Αβάζο κάπιο μεσημέρι σέ μιά μπέρα, θάμασε τή ματιά του, τή γιομάτη ειλκρίνεια κι άπόφαση.

'Ατιμία κάνουμε; Τώ ίδιο ρωτάω κ' εγώ κάθε τόσο μερικούς δικούς μας που θέλουνε να κρύβονται και με παρακαλάνε να μην τούς φανερώσω πως γράφουνε στο «Νουμά». Γιατί, μωρέ παιδιά, να κρυβόμαστε; Τι κάνουμε; Κλέβουμε, σκοτώνουμε, άτιμαζόμαστε, και τρέμουμε μ' μās πάρουνε μυρουδιά; Δέ σās δίνει κουράγιο τώ παράδειγμα του Παλαμά, του Καρκαβίτσα, του Βλαχογιάννη, και τώσων άλλω δικώ μας; Δέ σās μεθάει σήμερα ή παληκαριά του 'Αβάζου;

Οι άλλοι πρέπει να ντρέπονται και να φοβούνται. Οι άλλοι που δουλεύουνε στο Ψέμα, που καπηλεύονται τά ιερά και τά δσια τής πατρίδας για να κερδίζουν παραδες και χερσοκροτήματα. Οι άλλοι, κι' δχι: Έστείς οι τίμιοι έργάτες κ' οι άπονήρευτοι πατριώτες. Μακριά σας ο φόβος και δώστε στόν άγώνα μας εκείνο που τώ χρειάζεται σήμερα, τήν Παληκαριά.

*

Ένευ χτώντας τις προάλλες πάνω στα χερόγραφα τής «'Απολογίας» του μεγάλου Δασκάλου μας και λιονταρόψυχου 'Αρχηγού μας, πέταξα από τή χαρά μου δτα διάβασα δυό τρεις χρυσές άραδούλες αφιερωμένες του 'Αβάζου στο γλυκό μου τώ 'Αβάζο, που ίσως κανέννας από μās δέν τώ παραβγαίνει στην άφέλεια και τή δύναμη τής πέννας. Άνοιξε δρόμο καινούριο ύστερις από τώ Μαρκέτη...

Νά ή κρίση που ταιριάζει στο βιβλίο του 'Αβάζου: άφέλεια και δύναμη πέννας. Βιβλίο έπιστημονικό που διαβάζεται σά ρομάντσο.

Η «Ματιά», μαζί με τώ 'Ηλιοφέγγαρο του Πάλλη, τήν Πλουτολογία του Μαρκέτη, τώ «Κρασί» του Στασινόπουλου, τή Φυσιολογία τής κ. Παπαμόσκου, τώ θα τυπωθεί αύριο μεθαύριο, και με τόσα άλλα έπιστημονικά άρθρα που τυπώνονται κάθε λίγο στο «Νουμά», άποδείχνει ολοφάνερα πως ή 'Εθνική μας γλώσσα, που είναι σήμερα ή έπίσημη γλώσσα τής ποίησης και τής φιλολογίας μας, θα είναι μιά μέρα, και πολύ γρήγορα, και ή έπίσημη γλώσσα τής 'Επιστήμης, φτάνει να βρεθούν τεχνίτες σάν τόν 'Αβάζο να τήν καλομεταχειριστούνε και παληκαράδες σάν κι αυτόνε να μη δειλιάσουνε να τάποδείξουνε με τά έργα τους.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΣΚΥΔΑΚΙ ΜΟΥ

Σιντή, μου φόφησες, καιμένη,
χωρίς τόν κόσμο να χαρείς,
χωρίς μιά μέρα έφτυχισμένη
Σάν όλα τά σκυλιά να δεις.

Α. Α.

Μιά φορά κάποιος 'Αθηνάιος κατηγορούσε τώ Διογένη, γιατί αφού παινέβη περισσότερο τούς Λακεδαιμόνιους δέν κάθεται και μαζί τους. Κι ο Διογένης τώ είπε:

— Γιατί κι ο γιατρός, αν και ξαναφέρει τήν ύγιά, όμως δέν κάθεται ανάμεσα στους άρρωστους.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΑΛΟΝΙΟΥ

ΙΓΓΛΕΖΙΚΗ ΑΝΑΤΡΟΦΗ

«Ο καιρός βροχερός και γι' αυτό μονάχα πέντ' έξη ήσαν κείνο τ' απόγιομα στο τσάι της Κας Γ... Πού ή περασμένη Κυριακή, που πλημμύριζε κόσμο το πλούσιο σαλόνι! Τώρα ήταν το ξανάσαμα έπειτ' από την κίνηση, τη ζωηρότη, το γλέντι, γι' αυτό κ' ή κουβέντα γενικιά, όχι κύκλοι ιδιαίτεροι.

«Η Κα Γ. γυναίκα πλούσιου εμπόρου, που γίνθηκε από το τίποτα— αυτό πειξ φαινονταν κι' από την πολυτιμη, χωρίς γούστο όμως, επίπλωση του σπιτιού— με την περηφάνεια και ματαιότη, που χαρακτηρίζει τη γυναίκα, όταν εξόν από τον παρὰ δέν έχει τίποτ' άλλο να επιδείξη, έδινε το τσάι με βοηθό τη δεσποσύνη Τ., που ή ματιά της σούλεγε πώς προτιμούσε τον κόσμο της περασμένης Κυριακής από την ενοχλητικιά σοβαρότη, που βασίλευε γύρω από τη σπιτονοικοκυρά εξαιτίας της βροχής.

Το νόστιμο είναι που διασκέδαση για τον περισσότερο κόσμο που δέν αφήνει να περάση καμμιά εύκαιρία, χωρίς να την απολάψη, είναι να συναντάται με τους ίδιους ανθρώπους, τις ίδιες φυσιογνωμίες, πότε δώ, πότε κεί. Την ευχαρίστηση δέν του δίνουν τα πρόσωπα—ω! έν τάβλεπε πάντα στο ίδιο μέρος ήταν γι' αυτόν μια ψυχική αυτόχτονια— αλλά ή εκλογή του τόπου που θα τα συναντήσει. Μια έρώτηση σαν αυτή: «Απόψε θα σάς ιδούμε στο χορό της Δέσσης;» ή «αχτίς πώς τα περάσατε στο τσάι της Κας Κ.» είναι γι' αυτόν απόλαψη που δέν θα την άλλαζε με τίποτα στον κόσμο. Πόσοι δοκιμάζουν στέρηση, στενοχώρια και πολλές φορές αγωνία, για να φτάσουν σέ θέση, που να μπορούν να κάνουν μια τέτοιαν έρώτηση, που τους φαίνεται όμορφότερη κ' ήδονικότερη από τη γλυκύτερη νότα!

«Όλοι είχαν πάρει το τσάι τους και τώρα ή δεσποσύνη Τ. ετοίμαζε το δικό της, όταν ή μητέρα της, μια ήλικιωμένη κυρία, που τόσην ώρα καμάρωνε τη θυγατέρα της, είπε χαμογελώντας της Κας Γ.

— «Πότε να μεγαλώση κ' ή κόρη σας να σάς βοηθή ήταν δέχεστε».

— «Έχουμε καιρό, απάντησε ή Κα Γ., είναι ακόμα τόσο μικρούλα, το καυμένο! όχτώ χρονώ μονάχα».

— «Και πηγαίνει σχολείο;» έρώτησ' ένας κύριος

μισόκοπος, που μίλησε μονάχα για να μή φαίνεται πώς πήγε κεί για να παραστήση τη σιωπή.

— «Α, όχι, είπε με ζωηρότη ή Κα Γ. Της έχω μιάν 'γγλέζα δασκάλα στο σπίτι· εγώ απόστρέφομαι τα σχολειά, γιαντ' είναι μονάχα για να κάνουν δασκαλίτσες τις πλύστρες». Έδώ ένας περιφρονητικός μορφασμός συντρόφευε τα λόγια της. «Ούτε ξένες γλώσσες στα σχολειά μας, ούτε μόρφωση αληθινή, ούτε ανατροφή, τίποτα, τίποτα. Σήμερα όποιος θέλει ν' αναθρέψη καλά τα παιδιά του, πρέπει να φέρη από την Ευρώπη παιδαγωγούς».

— «Δέ συμφωνώ μαζί σας», είπε μια κυρία μικροκαμωμένη, πολύ νέα, ξανθή, με μια συμπαθητικιά κ' έξυπη φυσιογνωμία. Δέ σας λέω πού τα σχολειά μας είναι το τέλειο, όχι, έχουν κι' αυτά τα ψεγάδια τους, είναι όμως πάντα μικρότερα από το μεγάλο ελάττωμα της ανατροφής με ξένες δασκάλες, που αφαιρεί από τα παιδιά μας τον έθνισμό».

— «Μιλεις σοβαρά, αγαπητή μου;» είπε ή Κα Γ. και γέλασε. «Έθνισμό, και ποιός έχει σήμερα έθνισμό, που πρέπει να τον μάθουν τα παιδιά μας; Έθνισμός σήμερα είναι ο παρὰς. Ας μή γελιώμαστε, όλα μας λείπουν σήμερα στην Ελλάδα κ' αν θέλουμε ν'ημαστε ή να γίνουμε κάτι, πρέπει να τα ζητάμε όλα από τα ξένα μέρη».

— «Δέ σας λέω, έχουμε ανάγκη από το παράδειγμα τους, γιαντ' οί λαοί κείνοι προοδεύουν, ενώ έμεις πάμε πίσω, αυτό κανείς δέν τ' άρνείται· για την ανατροφή όμως μου φαίνεται πολύ άπρεπο ένα παιδί να ξέρη την ιστορία της Αγγλίας και ν'έχη μια μικρή, τιποτένιαν ιδέα για το ήρωικό κίνημα του 21. Τί μπορεί να μάθη το παιδί, που από μικρό ξεμαθαίνει τη γλώσσα του, για να μιλήση μιάν άλλη τέλεια ξένη, που του γιομίζουν το μυαλό με την ιστορία των ξένων έθνών, χωρίς να του αναφέρουν σκεδόν τη δική του—σά να μην είχε—παρὰ να περιφρονή την πατρίδα του, να ντρέπεται που είναι Ρωμιός, ενώ ή αληθινή ανατροφή ένα σκοπόν έχει, να του ριζώση την ιδέα, που το Έθνος του έχει μεγάλη ελαττώματα, όπως έχει και προτερήματα, να βλέψη και τούτα και κείνα, να φροντίση, όσο μπορεί, να διορθώση τα πρώτα, να περηφανεύεται για τα δεύτερα και ν' αγαπήση, όπως είναι την πατρίδα του, κλειώνοντας μέσα στην ψυχή του την ανθρωπότη κ' έν είναι άντρας μ' αυτήν την ιδέα να δράση στην κοινωνία, κ' έν γυναίκα ν' αναθρέψη αληθινά

Ρωμιόπουλα κ' όχι Αρλεκίνους με Φραντζέζικες φράσες κ' 'γγλέζικη προφορά;»

— «Πάντα ή ίδια, γιομάτη ιδανικά, πατριωτισμούς, κολοκύθια. Αύτα όλα είναι ρωμαντισμοί, ένα μονάχα είναι ή πραγματικότητα, που και καλύτερη ανατροφή δίνει ή ξένη δασκάλα και ήθικη μεγαλύτερη. Άλλοίμονο από το παιδί, που συναναστρέφεται—κι' αυτό γίνεται στα σχολειά μας— και με του μπακάλη τη θυγατέρα! Τί ήθικη θα λάβη; τί μπορεί να μάθη; ενώ στο σπίτι άλλοιώς επιβλέπει ή δασκάλα, που έχει να προσέξη μια μονάχα».

— «Ός κι' αυτό εξαρτάται από τη δασκάλα, που θα δώσετε του παιδιού σας. Μήπως την ξέρετε όταν τη φέρνετε; Παιζετε την ανατροφή του παιδιού σας στο λαχείο».

— «Και το κέρδισα! όσο γι' αυτό δέν έχω παράπονο κανένα· ή δική μου είναι λαμπρή, μια νέα με πολλή, πολλή ήθικη, με πολλές χάρες. Μακάρι να της μοιάση σ' όλα ή μικρούλα μου, θξμουν πολύ ευχαριστημένη, απόδειξη, που της την αφήνω με τα μάτια κλειστά».

— «Θά πη, πώς έχετε τύχη».

— «Όχι τύχη μονάχα, γιαντ' έφρόντισα πριν την πάρω. Οί 'γγλέζες σπάνιο να μην είναι καλές, γιαντ' έχουν γερό μυαλό».

— «Αλλά έχουν κ' έθνικόν έγωισμό και για ένα Ρωμιόπουλο έν ήθικός θάνατος. Έλληνίδα με τον έθνικόν έγωισμό, που χαρακτηρίζει τους 'γγλέζους, μάλιστα».

— «Και δέ θα τη δούμε τη μικρούλα σας;» ρώτησ' ένας νέος, που έπειδή μιλούσε όλη την ώρα με τη δεσποσύνη Τ. ήθελε να δείξη, πώς πρόσεχε κα σ' ό,τι λέγονταν γύρω του.

— «Η Miss Jenny δέν της επιτρέπει ν'έρχεται στο σαλόνι· λείι, πώς πάντα κάτι μπορεί ν' ακούση; όχι κατάλληλο για κοριτσάκι και που δέν πρέπει πριν της ώρας, να μαθαίνη ή μαντεύη μερικά πράματα. Βλέπετε, είναι πολύ άστυρη! Σήμερα όμως, που είμαστε άναμεταξύ μας, για μια στιγμή δέν πειράζει».

Έχτύπησε το κουδούνι κ' έδωσε διαταγή στην υπερέτρια. Έπειτ' από λίγα λεπτά παρουσιάστηκε στη θύρα ένα όμορφο σαν κουκλίτσα κοριτσάκι, πλουσιοντυμένη— ή προσωποποίηση της μητρικής ματαιοδοξίας— κ' έκαμε μια σπουδασμένη υπόκλιση.

— «Ο κύριος από δώ, Κέτη — είχε γίνει και

ΤΟ ΚΑΤΟΣΤΑΡΙΚΟ

«Η Γιαννούλα σφουγγαρίζει κ' ό Στέργιος στέκεται από πάνω της και τηνε καμαρώνει. Οί άσπρες και παχουλές γάμπες της που προβάλουν γυμνές κάτω από το κοντό μισοφοράκι της δουλειάς, τα μεστωμένα και ζουμερά βυζιά της που οί ρώγες των ζωγραφίζονται μέσα από το τσίτινο τριανταφυλλί πολκάκι της, ή κοκκινάδα του προσώπου της, οί θαυμάσιες καμπύλες του κορμιού της, καθώς είναι σκυμμένη άπάνω στη βούρτσα, όλα αυτά τον έχουνε ξετρελλάνει το νέο. Η μάννα του από μακριά του κάνει νοήματα να φύγη από κεί, γιαντ' δέν ταιριάζει στη θέση του να συντροφιάζη έτσι μια ξενοδουλεύτρια, μ' αυτός βρίσκει χίλιες άφορμές για να ξαναγυρίση. Με τα μάτια του τηνε τρώει. Τα χείλια του κολλάνε από γλύκα.

— Γιαννούλα, πόσα παιδιά έχεις;

— Τέσσερα, κύριε Στέργιο. Μά τί να το κά-

νης που είτανε άτυχα· ο πατέρας τους έδω κ' έξη χρόνια πνίγηκε στη μηχανή κ' απέ άσπρη μέρα δέν είδανε. Ό,τι κανουνε τα δύο μου χέρια. Μά δουλειά δέ βρίσκειται εύκολα. Στενά χρόνια.

Μιλούσε χωρίς να σηκώση κεφάλι και χωρίς να παρατήση τη βούρτσα· ό Στέργιος μαθημένος να θεωρη ήλες αυτές τις γυναίκες του δρόμου, ξιππάστηκε. «Πολύ ντροπαλή ή πολύ κατεργάρα» έβαλε με το νού του, και συλλογίστηκε πώς θα είναι ανάγκη να ζοδέψη κάμποσους παρὰδες όσο να τηνε φέρη στα νερά του. «Οί γυναίκες είναι πονηρές, τις ξέρω γώ· φρόνιμη όσο ν'ανοίξω το πουγγί μου. Μά χαλάλι σου, Γιαννούλα· τάξιζεις, βρέ ψυχή μου».

Έκείνο το πρωί δέ βγήκε από το σπίτι μόνο και μόνο για να βλέψη τη Γιαννούλα. Στη μάννα του δικιολογήθηκε όπως όπως.

Το μεσημέρι φάγανε πλούσια. Η Γιαννούλα υποχρεώθηκε να πιη στην υγεία του κυρίου Στέργιου ένα ποτήρι κρασί γιομάτο. Το μάγουλό της ήρθε και ροούντωσε ύστερα από το κρασί. Έπεσε ύστερις να ξεκουραστή. Καλοκαιρί· όλο γλύκα ό μεσημεριανός ύπνος. Έπεσε κ' ό Στέργιος να κοιμηθη· πίασαν όλοι. Μά ό Στέργιος ύπνο δέν είχε. Σηκώνεται άλαφρά και βγαίνει όξω. Βλέπει τη Γιαννούλα ξαπλωμένη· κείνη ακούει πατήματα, ανοίγει τα μά-

τια της και ξεπετάγεται.

— Σε ξύπησα, Γιαννούλα· να με συμπαθξ, καημένη. Εέρεις ήρθα να σου πω πώς δέν πρέπει και να πελπίζεσαι... Πού ξέρεις... Βρίσκονται και καλοί άνθρωποι στον κόσμο... Έπειτα μια γυναίκα τόσο όμορφη, τόσο νέα, ποτέ δέ χάνεται... Ναι... δέ χάνεται.

Σωπαίνει και τηνε γλυκοκοιτάζει χαμογελώντας. Κείνη κοκκινίζει σαν παπαρούνα· τα μάγουλά της φωτιές βγάζουνε. Κάτι όσμίστηκε. Καμμιάν απόκριση. «Καμώματα» βάζει με το νού του ό Στέργιος. Η Γιαννούλα νοιώθει: πιά τώρα καθαρά το σκοπό του Στέργιου.

Σάν απόσκόλασε είχε βραδυάσει. Στους δρόμους ανάβανε τα φανάρια. Κατέβαινε τη σκάλα του σπιτιού με ένα μικρό μπόγο από ρούχα κ' από φαγώσιμα που την είχε φιλέψει ή μάννα του Στέργιου. Κάτω από τη σκάλα είτανε μια καμάρα θεοσκότεινη.

— Φεύγεις, Γιαννούλα; καληνύχτα.

— Μπα· σεις έδω, κύριε Στέργιο· τίτεια ώρα;

— Σε περιμένω. Νά πάξε αυτό.

Και της βάζει στη χούφτα ένα χαρτονόμισμα τρέμοντας όλος.

Η Γιαννούλα φοβάται· κάτι κακό. Κάνει να

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτε-
ρικὸ ἔρ. χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κισκία τῆς Πλατείας Συν-
ταγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν
Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὁφθαλματρεῖο), Σταθμοῦ
ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπω-
λεῖο Μανωλάκακη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια)
στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» Γ. Κολάρου.

Στὸν Πειραιᾶ: Καπνοπωλεῖο Γ. Ξηροῦ, ὁδ. Βου-
δουλίνας ἀρ. 1, σιμὰ στὴν Τρούμπα.

Ἡ συντροπή πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνὸς
χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΨΕΥΤΗΣ

Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας δὲν εἶναι. Δὲν
τὸ λέμε τέτιο πράμα καὶ δὲν ἀξίζει νὰν τὸ
ποῦμε, γιὰτὶ νὰ βρίζει κανεὶς τοὺς Ὑπουρ-
γοὺς, τὸ ἴδιο σὰ νὰ βρίζει τὴν πατρίδα του,
ποὺ εἶναι δὰ οἱ ἐπίσημοι ἀντιπροσώποι τῆς.
"Ὅχι λοιπὸν ψεύτης ὁ κ. Καλλιφρονᾶς. Κι
ὅμως δὲν εἶπε ἀλήθεια δὲ βεβαίως τὸν κόσμον
μὲ τὸ «Σκρίπ» τῆς περαιομένης Παρασκευῆς
καὶ μὲ τίς ἄλλες φημερίδες πὼς ὁ Πετρούλιας
κι ὁ Καλότυχος ΔΕΝ τύπωσαν καὶ ΔΕΝ που-
λᾶνε διδαχτικὰ βιβλία, γιὰτὶ ΑΝ τύπωναν κι
ΑΝ πουλούσανε δὲ θὰ μένανε οὔτε στιγμή ὡς
ἀνώτεροι ὑπάλληλοι στὸ Ὑπουργεῖο.

Λόγια τοῦ Ὑπουργοῦ

— «Καὶ ἐξηγοῦμαι» ὁ Τμηματάρχης τῆς
Δημ. Ἐκπαίδευσος κ. Πετρούλιας ΔΕΝ ΕΙ-
ΝΑΙ ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐκδόσας διδακτικὸν
βιβλίον, ΟΥΤΕ ὁ Γραμματεὺς κ. Καλότυχος»
(«Σκρίπ» 4 τοῦ Νοέβρη, σελίδα 3, στλ. 4).

— Λοιπὸ δὲν εἶσαι θυμωμένη μαζί μου;

— Μὰ γιὰτί; τί μοὺ κάματε;

Σκύβει καὶ τὴν φιλεῖ· κείνη πάντα χαμογε-
λάει. Τὴν ἀγκαλιάζει· λήφτερα καὶ τὴν χορταίνει
φιλιὰ.

— Γιαννούλα, ἀπόψε θὰ ρθῶ σπíti σου· νὰ μὲ
περιμένῃς, τάκοῦς;

— Μὲ τὸ καλὸ νὰ κοιτάστετε, κύριε Στέργιο.

Ἡ Γιαννούλα φεύγει.

— Πίστη σὲ γυναῖκα ποτὲ κανεὶς νὰ μὴ δῖνη,
λέει μὲ τὸ νοῦ του ὁ Στέργιος· ὅσες Μαρῖες στὴν
ἀρχὴ κ' ἐπειτα....

Ἡ χαρὰ του δὲν κρύβεται. Κάτι βράζει μέσα
του. Μιλᾶει, γελᾶει, χοροπηδάει. Πιάνει ἓνα βι-
θλίο καὶ νὰ διαβάσῃ κι ἀμέσως τὸ κλεῖ. Παίρνει
τὸ καπέλλο καὶ βγαίνει. Γυρίζει χωρὶς λόγο στοὺς
δρόμους. Πότε σταματᾶει γιὰ νὰ διαβάσῃ τὰ χαρ-
τιά ποὺ εἶναι κολλημένα στοὺς τοίχους καὶ πότε
στέκεται χαζεύοντας μπρὸς στίς προθήκες τῶ μα-
γαζιῶν. Μὰ ἡ ὥρα ἀργεῖ νὰ περάσῃ. Χίλιες φορές
ἐκοίταζε τὸ ρολοῖ του. Μπαίνει σ' ἓνα καφεῖο,
πίνει καφέ, περνᾶει ὅλες τίς ἡμέριδες. Στενοχώ-
ρια. Κάτι τὸν πνίγει. Δὲν εἶναι σὰν πρῶτα χαρού-
μενος. Σὰν μετανοιωμένος... Παίρνει δρόμο. Περπα-

Αὐτὰ εἶπε ὁ κ. Ὑπουργός. Ἀκοῦστε τὴν
ρα τί λέει καὶ ἡ κ. Ἀλήθεια. Στὰ βιβλιοπω-
λεῖα πουλιῶνται τὰκόλονδα βιβλία.

1) Ἀλφαβητάριον Α' μέρος Δουκάκη—
ΚΑΛΟΤΥΧΟΥ.

2) Ἀλφαβητάριον Β' μέρος Δουκάκη—
ΚΑΛΟΤΥΧΟΥ.

3) Ἀναγνωσματάριον Β' τάξεως Δουκάκη
—ΚΑΛΟΤΥΧΟΥ.

4) Ἀναγνωσματάριον Γ' τάξεως Δουκάκη
—ΚΑΛΟΤΥΧΟΥ.

5) Γραμματικὴ τῆς Γ' καὶ Δ' τάξεως τῆς
ὁμιλουμένης (ὄχι βέβαια ἀπὸ Ρωμίους) καὶ
γραφομένης καθαρευούσης Γλώσσης Δουκάκη
—ΚΑΛΟΤΥΧΟΥ.

Στὴν Ἐγκύκλιον ποῦβγαλε φέτος τὸ
Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας (27 Ἰουλίου 1905,
ἀριθ. πρωτοκόλλου 11,530, Ὑπογραφή Α.
ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΑΣ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας)
ὑπάρχον τὰκόλονδα βιβλία τοῦ Π. ΑΘ. Πε-
τρούλια, μπακάλη στὸν Ἐρημότραγο τῆς Θή-
βας κι ἀδερφοῦ τοῦ κ. Ἡλία ΑΘ. Πετρούλια,
τμηματάρχη στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ (στὴ στήλη «Γραμματι-
καί» ἀριθ. 18).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ διὰ
τὴν Γ' τάξιν (στὴ στήλη «Ἱστορία» ἀριθ. 13).

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ διὰ τὴν Δ' τάξιν (στὴ στήλη
«Γεωγραφία», ἀριθ. 13 κι αὐτή).

Ὁ ἴδιος ὁ κ. Ἡλίας Ἀθ. Πετρούλιας (αὐτὸ
ἔτσι, γιὰ γούστο) τύπωσε φέτος τὴ «Συμπλή-
ρωσις τῆς ἰσχυροῦσης παρ' ἡμῶν Σχ. Νομοθε-
σίας» καὶ πούλησε 4000 ἀντίτυπα, ἀπὸ δυὸ
δραχμὲς τὸ ἓνα. τράβηξε δηλ. ἀπὸ τοὺς ἐρη-
μοὺς δασκάλους 8000 δραχμὲς.

Τώρα, ὅστερ' ἀπὸ κείνα ποὺ εἶπε ὁ κ. Ὑ-
πουργὸς κι ἀπ' αὐτὰ ποὺ γράφουμε σήμερα.
ἐμεῖς, ἔχον καθε δικαίωμα οἱ κ. κ. Πετρού-
λιας καὶ Καλότυχος νὰ καταγγείλουν τὸ «Νου-
μᾶ» κι ὅλους τοὺς Ρωμίους βιβλιοπῶλες γιὰ
συνοφάντες. Οἱ ἑκατὸ δραχμὲς ποὺ πρόσφερε
ὁ «Νουμᾶς» στοὺς βιβλιοπῶλες γιὰ νὰ καταγ-
γείλουν τοὺς ἐπίσημους αὐτοὺς βιβλιοκαπήλους,
καὶ ποὺ κανένας δὲν τίς ἐζήτησε, προσφέρουν-
ται τῶρα στοὺς κ. κ. Πετρούλια καὶ Καλότυχο
γιὰ τὰ πρῶτα δικαστικὰ τοὺς ἔξοδα. Ὅτι θέ-
λουνε, ἂς στείλουνε νὰν τίς πάρουν ἀπὸ τὸ
γραφεῖο μας.

τῆς ὄρας. Ἐπιτέλους νυχτώνει. Νὰ πάῃ, νὰ μὴ
πάῃ... Περπατᾶει ἀργά. Φτάνει σ' ἓνα στενοσόκακο
μὲ κάτι χαμόσπιτα.

— Ἀπὸ δῶ, κύριε Στέργιο.

Ἀκούει μιὰ φωνή· εἶταν ἡ Γιαννούλα ποὺ τὸν
περίμενε στὴν ὀξώπορτα. Περνᾶνε μιὰν αὐλή καὶ
φτάνουνε στὴν κάμαρά της.

— Ὅριστε.

Ἡ φωνὴ τῆς Γιαννούλας τρέμει· ἡ καρδιά της
χτυπάει δυνατὰ. Εἶναι κίτρινη καὶ παγωμένη.

Μπαίνουνε στὴν κάμαρα. Ἐνα λυγρὸ σπινω-
μένο καίει μπηγμένο στὸν τοῖχο. Μιὰ βαρεὶά μυρου-
διὰ βγαίνει ἀπὸ μέσα. Τὸ μικρὸ μαζωγμένο σὲ μιὰ
γωνιά ἀρχίζει νὰ μίξοκλαίῃ μόλις βλέπει τὴ μάκνα
του.

Θέλω ψωμί.

Ἡ Γιαννούλα οὔτε γυρίζει νὰ δῇ.

— Νὰ μᾶς συμπαθήτε, κύριε Στέργιο, λέει
τρομαγμένη, ποὺ δὲν ἔχουμε τὸν τρόπο νὰ σᾶς περι-
ποιηθοῦμε.

Κάνει νὰ χαμογελάσῃ μὰ τὸ γέλιο παγώνει
στὰ χεῖλια της. Τὸ μικρὸ ὄλο καὶ κλαίει.

— Πάψε πιά μ' ἔραγες.

Τοῦ κάνει ἀγριεμένη, κ' ἓνα δάκρυ ἀναβρίζει

Ο ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ

ὁ Παλλάκης ἄλλαξε, δὲν εἶναι πιά Δημητράκης,
ἀλλὰ Δημήτριος, οὔτε Παλλάκης ἀλλὰ Ραλλῆς. Τὸ
ἀνεκάλυψε αὐτὸ ὁ Κανελλίδης—καὶ τί δὲν ἀνακα-
λύπτει ὁ φοβερός αὐτὸς Στκνλεῦ!—ἀπὸ κάποια κου-
βέντα ποῦκανε μαζί του καὶ τὴν τύπωσε στοὺς «Και-
ροὺς» καὶ φωτίστηκε ὁ κόσμος.

Ἐμεῖς ὅμως ὑποστηρίζουμε πὼς δὲν ἄλλαξε κα-
θόλου ὁ Δημητράκης, ἀλλὰ μένει πάντα ὁ ἴδιος,
γιὰτὶ ἂν ἄλλαξε δὲ θὰ ξεστόμιζε τὰ τόσο λίγα δι-
πλωματικά του λόγια γιὰ τὴν Ρουμανικὴ Κυβέρνηση
πὼς «δὲ διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸ Ρουμανικὸ ὄχλο».

Ἄ θελήσουν τώρα κ' οἱ Ρουμᾶνοι νὰ μᾶς πλε-
ρώσουν με τὴν ἴδια μονέδα, μποροῦνε ἀξιόλογα νὰ
μᾶς ποῦνε πὼς κ' ἡ Ρωμαϊκὴ Κυβέρνηση δὲ δια-
φέρει καθόλου ἀπὸ τὸ Ρωμαϊκὸ ὄχλο, κι ἀπόδειξη
ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ Δημητράκης μας,
ποὺ σὲ διπλωματικὰ ζητήματα μεταχειρίζεται Ψυ-
ριώτικη γλώσσα.

Ὁ Δημητράκης εἶπε—ἀπόδειξη τρανὴ κι αὐτὸ
κατὰ τοὺς «Καιροὺς», πὼς ἐγὼ Δημήτριος!—ὅτι
θὰ χτυπήσει καὶ τὴ Συναλλαγὴ. Μὰ αὐτὸ τὸ εἶ-
παν κι ἄλλοι, χωρὶς νὰ βρεθεῖ κανένας Κανελλίδης
νὰν τοὺς ἀλλάξει τὸνομα.

Ο ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ

τοῦ «Ἐμπρός» ἔφαγε τὴ Μακεδονία. Ὁ Καλαπο-
θάκης δηλ. ποὺ εἶναι ἀνακατεμένος καὶ μὲ τὰ Μα-
κεδονικά, ἔκανε κάποιο γλέντι, Μακεδονικὸ πάν-
τα, στὰ γραφεῖα του μὲ σκαμπάνια καὶ μὲ κουμ-
πουριές, καὶ ζούλεψε ὁ πατριώτης τῶν «Ἀθηναίων» κι
ὁ πατριώτης τοῦ «Σκρίπ» καὶ δὲν ξέρομε ποιὸς ἄλ-
λος ἀκόμα πατριώτης καὶ τοῦ ρηχτήκανε τοῦ ἀν-
θρώπου πὼς τρώει τὴ Μακεδονία, πὼς γλεντᾶει μὲ
Μακεδονικά λεφτὰ.

Νὰ σᾶς ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ὅλα τὰχθρα ποὺ
γραφήκανε γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, μποροῦν ἀξιό-
λογα νὰ συνοψιστοῦνε στὰ λίγ' αὐτὰ λόγια.

— Βρε ἀδερφέ, γιὰτὶ νὰ τὴν τρῶς λόγου σου
τὴ Μακεδονία καὶ νὰ μὴ τὴν τρῶμε καὶ μεῖς; Ἡ,
ἔραγες πιά ἐσὺ, ἄφησε νὰ ρᾶμε τὴν καὶ μεῖς!

Πατριωτισμὸς τῆς κοιλιάς, βλέπετε, ὄχι χωρατὰ!

Η ΒΙΒΛΙΟΚΑΠΗΛΙΚΗ

Ἐταιρία Πετρούλια-Καλότυχου εἰ (ἰε ἀκοῦστε τί

στὴν κόχη τοῦ ματιοῦ της καὶ κατακυλάει τρεμο-
σταλάζοντας στὸ μάγουλό της.

Σκύβει ὁ Στέργιος ἀπάνω ἀπὸ τὸ μικρὸ καὶ τοῦ
χαδεῖει τὸ μάγουλο.

— Μὴν τὸ μαλλώνεις, Γιαννούλα· νὰ, πήγαινε
πάρε τους λίγο ψωμί.

Βγαίνει ἡ Γιαννούλα νὰ πάῃ στὸ φούρνο. Ση-
κώνεται ἐπειτα ὁ Στέργιος, βγάξει ἀπὸ τὸ πορτο-
φόλι του ἓνα κατοστάρικο, τᾶφήνει ἀπάνω στὸ τρα-
πέζι καὶ φεύγει γλήγορα σὰν κλέφτης.

— Ὅχι. Εἶμαι τίμιος!... λέει σιγαλά.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ *

Ἐγὼ θαρρῶ πὺς πρέπει νὰ τὰ φυλάγομε ἀφτά, σὰν ἀπομεινάρια πολύτιμα πὺς βρίσκονται σὲ κάθε γλώσσα—τὰ εἶδαμε τώρα τὴν ὡς καὶ στὴν ἀρχαία—καὶ πὺς ἀποτελοῦνε τὰ περγαμηνὰ μιᾶς σωστῆς φιλολογικῆς γλώσσας. Συχνὰ μάλιστα μῆτε μᾶς εἶναι δυνατό νὰ τὰλλάξομε, γιατί, ἐνῶ ἰσοσυλλαβίσαμε ὅλα τὰρχαία τὰρσενικά καὶ θηλυκά περιττοσύλλαβα τῆς τρίτης κλίσης, ζακολουθοῦμε καὶ κλίνομε καθενὸς (καθεῖς) κανενὸς (κανεῖς), καὶ ἄλλη γενική ἀπὸ τὸ ἐνὸς δὲν ζέρομε ὅσο καὶ ἂν ἔγινε στὴν ὀνομαστική ἕνας. Μὲ τέτοιο σκοπὸ στὸ Ταξίδι μου, ἀναπερνώντας ἀπὸ τότες μὲ τὸ νοῦ μου ὅσα ἐδῶ σὰς ἀραδιάζω, μιὰ στιγμή δὲν τὸ στοχάστηκα νὰ κανονίσω τὸ ἀνάθεμάν το, ἀφοῦ εἶτανε πατροπαράδοτα κανονισμένο, καὶ τᾶφισα ὅπως τὸ λέμε, γιατί ὅτι πὺς τᾶκουσα, κατάλαβα πὺς τὰ τέτοια διόρθωμα δὲ θέλουε (κ. Ταξ. α' σ. 38=Ταξ.β' 56). Καὶ βάζοντάς το, νόμιζα ἴσια ἴσια καθὼς ἀκόμη τὸ νομίζω, πὺς ἔτσι ταιριάζει καὶ μεῖς νὰ μιμηθοῦμε τοὺς ἀρχαίους.

Μὲ δυὸ λόγια νὰ τὸ ξεζουμίσουμε τώρα. Οὔτε οἱ ἀρχαῖοι οὔτε μεῖς δὲν παίρνομε λέξεις ἢ τύπους λέξεις καὶ τύποι μοναχοί τοὺς μᾶς παίρνομε μᾶς, δηλαδή μοναχοί τοὺς μπαίνουνε ἢ μνήσκουνε στὴ γλώσσα, καταντοῦνε μέρος τῆς ἀξεπόσπαστο καὶ ἀξεχώριστο. Οὔτε οἱ ἀρχαῖοι οὔτε μεῖς δὲν ἀνακατέβουμε τίς γλώσσες· οἱ γλώσσες ἀνακατέβονται μονάχες (1), ὅχι ἀπὸ βουλή καὶ πρόθεσι, ὅχι ἀπὸ ψευφικὴ σοφία, ὅχι ἀπὸ διαβάσματα, ζεσκαλίματα καὶ μαθήματα, ὅπως ὁ δάσκαλος τὸ φαντάζεται. Καθαρέβουσα οἱ Ἀττικοὶ δὲ γνωρίζανε, καὶ ἡ μεγάλη μεγάλη διαφορὰ εἶναι ἀφτὴ καὶ δάσκαλος δὲν ὑπάρχει πὺς νὰ μπορέσει νὰποδείξει, τὸ ἐναντίο. Γιατί ἄλλο εἶναι νὰ δανίζεσαι· ἀξάφνα λέξεις ἀπὸ τὸν Ὀμηρο σὰν τοὺς τραγικούς, ἢ ἀπὸ τοὺς τραγικούς σὰν καὶ μᾶς· ἄλλο νὰ καταπίνης ἕναν ἕναν ἀχώνεφτους τύπους ὠγύγιας ἐποχῆς, πὺς ἡ ἐποχὴ σου τοὺς ἀποξερνᾷ καὶ πὺς τοὺς χαλνᾷς πρῶτος ἐσύ, ἕμα περάσουνε ἀπὸ τὸ στόμα σου στὴν ὀμιλία. Γιὰ ποιά αἰτία σου βάζανε τάχα οἱ τραγικοὶ μιὰ δοτική λόγιοι(ν), καὶ μῆτε τοὺς κατέβαινε νὰ σου βάλουνε καὶ καμιά γενική λόγιοι ἢ Μουσαῶν; Ἀπὸ καὶ βλέπεις πὺς οἱ γενικὲς λόγιοι ἢ Μουσαῶν πέραση πιά δὲν εἶχανε καμιά, ἐνῶ ἡ κατάληξι τῆς πλ. δοτικῆς τοὺς φαινότανε ἀκόμη φυσική, ὅσο καὶ μᾶς ἡ κατάληξι τῆς γενικῆς ἐνός. Καὶ ἡ γλώσσα τοὺς πάντα μιὰ, ὅσο ἡ δική μας, καὶ ὅσο δὲν εἶναι τοῦ δασκάλου.

Μπορεῖ μάλιστα οἱ ἀρχαῖοι νὰ σταθήκανε μεγάλοι τεχνίτες καὶ στὰ τέτοια, χωρὶς νὰ τὸ ὑποφιαστήκαμε ἀκόμη, γιατί τώρα μόλις τὸ βλέπομε πὺς μιὰ ντόπια ἢ κάπως καὶ πιὸ γέρικη λέξι, σὰν τὴ μεταχειρίζεσαι πιδέξια, φέρνει στὸ ὕφος ποικιλία, σου κεντᾷ τὴν προσοχή, γίνεται ἀμέσως ζουγραφία. Ἐνα ἕνα δὲν μποροῦμε νὰ τὰ πάρουμε ὅλα, μῆτε εἶναι ὦρα νὰ τὸ λιανοξετάσουμε τὸ ζήτημα ἐδῶ. Ποιὸς ζέρει ὅμως ἂν ὁ Σοφοκλῆς δὲν τὸ συλλογίστηκε, προτοῦ βάλῃ τὸμηρικὸ ἔκτυπε (OK. 1456), πὺς δὲν τᾶχομε οἱ ἄλλοι τραγικοὶ, σ' ἕνα μέρος ἴσια ἴσια ὅπου καὶ σημαντικὸ πᾶ νὰκολουθήσῃ;

(*) Κοίταξε φύλλ. 171.

(1) Κοίτ. μεταξὺ ἄλλα πολλὰ γιὰ τὸ ζήτημα, A. Thumb Neue Jahrb., XV, 1905, σ. 391, 398.

Καὶ κοίταξε πὺς τᾶβαλε σὲ χορὸ. Καὶ κοίταξε μὲ τί τέχνη, ἀφοῦ τὸ ἔκτυπε, ἂν καὶ ἀσυνήθιστο, δὲν εἶναι καὶ τόσο παράξενο, ἐπειδὴ ἡ ῥίζα τοῦ -κτυπ- καὶ ἡ κατάληξι τῆς -ον, -ε, στηρίζονται· σὲ κατάληξι καὶ ῥίζα γνωστὲς τότες στὸν καθένα, σου θυμίζουνε κάπως καὶ τὸν ἀόρ. β' ἔτυπον, πὺς εἶτανε καὶ κλασσικός (κ. Ἐβρ. I. 767 ἔτυπεν). Καὶ παρατήρησε ἀκόμη πὺς μῆτε στοὺς χορούς τοῦ μῆτε στὰ ἱαμικά του, ὅσο καὶ ἂν εἶτανε τοῦ «Ὀμήρου μαθητῆς» καὶ «μιμητῆς», δὲ θὰ σου τᾶκανε εἴτε κτυπέσκον εἴτε κτυπέοντο, γιατί ἐνοιωθε ὁ ποιητῆς ὡς πὺς μπορεῖ, ὡς πὺς δὲν μπορεῖ νὰ πᾶῃ. Ἀφτὸ, ἀφτὸ εἶναι τὸ θεῖο ἐκεῖνο τὸ μέτρο, πὺς γονατιστὰ πρέπει νὰ τὸ προσκυνῶμε, καὶ πὺς ὁ δάσκαλος ὁ καημένος τὸ φωνάζει καὶ στῶνειρό του δὲν τὸ εἶδε.

6.

Πατροπαράδοτα.

Ἄς ἀφήσουμε, θὰ μοῦ πῆς, τοὺς δασκάλους· ἄς ἀφήσουμε καὶ τοὺς ἀρχαίους· ἄς κοιτάξουμε τοὺς σημερινούς μᾶς ἐμᾶς. Γενική τοῦ ἐνικοῦ κυβερνήσις ἔχομε. Δὲν ἔχομε ὅμως γενική τοῦ πληθυντικοῦ τῶν κυβερνήσεων. Καὶ δῶ σὲ προσμένω.

Τί μὲ προσμένεις, πὺς πρῶτος ἐσύ ἀπαντᾷς στὸ ζήτημά σου; Ἀφοῦ ὁ ἴδιος τὰναγνωρίζεις πὺς γενική πληθυντικὴ τῶν κυβερνήσεων δὲν ἔχομε, πὺς θέλεις νὰ τὴ γράφομε; Πὺς θέλεις νὰ γράψης καὶ στὴν καθαρέβουσα τὴν ἴδια μιὰ ὀνομαστικὴ ἐνική τῆς γενικῆς ἀρνός, ἀφοῦ μῆτε ἡ ἀρχαία τέτοια ὀνομαστικὴ δὲν ἔχει; Πὺς θέλεις νὰ κλίνουμε στὴν ἀττική τὸ χρέων, τὸ ἀλφί, τὸ κρεῖ, — χρῆσιμες λέξεις ὅλες τοὺς, μὰ τὸ ναί—ἀφοῦ ἄκλιτες εἶναι; Πὺς θέλεις νὰ κλίνουμε τὸ σέβας καὶ τῶφελος, ἀφοῦ κλίση δὲν ἔχομε; Πὺς θέλεις νὰ κλίνουμε στὸν πληθυντικὸ τῆς γῆ, ἀφοῦ πληθυντικὸς τοῦ λείπει, ὅσο καὶ ἂν τὸ λυπᾶσαι; Πὺς θέλεις νὰ μὴ στερηθοῦμε καὶ μεῖς τὸν ἀπαρέφατο, πὺς μοιάζει τύπος ἀπαραίτητος, ἀφοῦ μισὸς ἀπαρέφατος δὲ μᾶς ἀπομεινε; Πὺς θέλεις νὰ μὴ στερηθοῦμε ἄλλα κάμποσα πὺς μᾶς ἀφῆσανε γειά; Ἐγὼ θὰ πεθυμοῦσα νὰ μάθω πὺς τὸ καταφέρνανε οἱ ἀρχαῖοι καὶ δὲ βάζανε δυὸ μέλλοντες θὰ γράφω, θὰ γράψω, ἐνῶ μεῖς τοὺς ἔχομε ἀπόλυτη ἀνάγκη; Τὸ καταφέρνανε ὠραῖα, μῆτε καὶ τοὺς κόστιζε, μιὰ καὶ δὲν ζέρανε δυὸ μέλλοντες. Ἐμεῖς πὺς τὸ ζέρομε πὺς ὑπάρχει πληθυντικὴ γενική τῶν κυβερνήσεων; Τὸ ζέρομε ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα, ὅχι ἀπὸ τὴ γλώσσα μας, λοιπὸν τὸ ἴδιο σὰ νὰ μὴν τὸ ζέραμε. Ἄμα τὴ χρειαστοῦμε, θὰ βγάλουμε δική μας· ἴσως καὶ δὲ βγάλουμε, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι οὔτε τὸ στοχαστήκανε νὰ βγάλουνε μέλλοντες. Τοὺς ἔφτανε ὁ ἕνας.

Βλέπω μάλιστα καὶ τοὺς ξεπεράσαμε στὴν ξυπνάδα, ἐπειδὴ κάπου κάπου ἀρχίζουνε ἀπὸ τώρα καὶ μορφώνονται τέτοιες γενικὲς, λ. χ. τῶ βρουσῶ, ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ βρουση, πὺς μᾶς τὴν ξεσήκωσε στὴ Γραμματικὴ του ὁ Μ. Φιλήντας. Ἐγὼ πᾶω νὰ πᾶ ξεναντίας, πὺς τὰριστοῦργημα θᾶτανε νὰ μὴ φαινότανε τέτοια γενική. Βέβαια! Παρατηρήθηκε τόντις ἀπὸ σοφοὺς ἑλληνιστάδες ἕνα περίεργο, ἕνα σπουδαῖο περιστατικὸ, πὺς γιὰ μᾶς πολὺ σημαίνει (κ. τοῦ Tycho Mommsen τίς μελέτες στὶς Etuds de philologie néo-grecque, Παρίσι, 1892, σ. CXCVIII, Βιβλιογραφικὸς Πίνακας, καὶ ἄλλα τέτοια βιβλιογραφικὰ γιὰ τὸν Πολύβιο, σ. CLXV). Ὄταν κανεῖς μελετᾷ τὴ γλώσσα μας στὴν ἱστορικὴ τῆς σειρά, βρίσκει πὺς ἀπὸ τὸν Ὀμηρο ἴσα μὲ τοὺς Ἀττικούς τῆς χρυσῆς ἐποχῆς, ἡ δοτικὴ παραχώρησε καὶ στὴ θέσι τῆς βλέπομε

τὴ γενική νὰ πληθαίνῃ, γιατί ἀξάφνα ἐκεῖ πὺς στὸν Ὀμηρο ἀπαντοῦμε τὴν πρόθεσι μετὰ (δηλαδή μᾶς) μὲ δοτικὴ, ὁ Θουκυδίδης θὰ σου βάλῃ πάντα τὸ μετὰ μὲ γενική, καὶ μιὰ φορὰ μονάχα, σὲ ὅληνη τὴ συγραφή του, διαβάζεται τὸ σύν, πὺς δὲν εἶναι καὶ ἀττική. Ἀπὸ τὸ Θουκυδίδη πάλε ἴσα μὲ τὸν Πολύβιο, τὸν τόπο τῆς γενικῆς, ἡ αἰτιατικὴ λίγο λίγο τὸν πιάνει, καὶ ὁ Πολύβιος ἔχει, πιώτερο καὶ ἀπὸ τὸ Θουκυδίδη, πιώτερο ἐννοεῖται καὶ ἀπὸ τὸν Ὀμηρο, πρόθεσις πὺς θέλουε αἰτιατική. Τὸ λοιπὸν παρᾶξενο διόλου δὲν εἶναι ἂν ἀπὸ τὸν Πολύβιο ἴσα μὲ σήμερα ζακολούθησε ἡ αἰτιατικὴ νὰ πολύνῃ, καὶ ἡ γενική νὰ λιγοστεῖ καὶ ἀλήθεια, ἐμεῖς θὰ πῶμε, ἀντίς σὺν καὶ ἀντίς μετὰ, μὲ καὶ αἰτιατικὴ· ἐμεῖς θὰ πῶμε καὶ ποτήρι νερῶ, ἀντίς νεροῦ, θὰ πῶμε ἀκόμη, στὰ καθάρια τὰ βωμικήκα, συλλογὴ τραγούδια, ὅχι τραγουδιῶ, θὰ πῶμε κοπάδι πρόβατα, θὰ πῶμε τὰ ῥοῦχα πὺς φοροῦνε οἱ γυναῖκες, ὅχι τὰ ῥοῦχα τῶ γυναικῶ, θὰ πῶμε τὰ μῆλα ἀπὸ τῆς μηλιές, ὅχι τὰ μῆλα τῶ μηλιῶ. Πολὺ δύσκολη μᾶς ἔρχεται μάλιστα ἡ γενική πληθυντικὴ, καὶ θεοφάνερα τὸ βλέπομε ἀπὸ τὰ ὀνόματα ζένης καταγωγῆς, ὅπου παρᾶδοση δὲν ὑπάρχει, καὶ ὅπου γιὰ τοῦτο ἀμέσως κιἀνεμπόδιστα τὸ αἴστημα ὀδηγᾷ τὴ λαλιά μας· λίμε περίφημα τῆς ῥάτσας· τῶ ῥατσῶ, μῆτε τὸ φανταζόμαστε. Κοιτάξτε ὅμως τί ὠραῖα, τί μοναδικὴ σειρά, κοιτάξτε τί παρᾶδοση ἐκεῖ πὺς μοιάζει πὺς παρᾶδοση δὲν ἔχει! Βαστοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, τοὺς ἀρχαίους συνεχίζουμε ἴσια ἴσια γιατί καὶ ἀπὸ τώρα, σὲ μερικὰ ὀνόματα, γενικὴ πληθυντικὴ δὲν κάνουμε, ἴσια ἴσια γιατί ἀνήξερα καὶ ἀσυνείδᾳ μας περατώνουμε τὴν κρυφὴ καὶ ἀκατάπαφτη ἐργασία, πὺς σ' ἕναν Ὀμηρο ξεδιαλύνεις τὴν ἀρχὴ τῆς. Καὶ τί λέω, σ' ἕναν Ὀμηρο; Ἀπάνω, πιὸ ἀπάνω καὶ ἀπὸ τὸν Ὀμηρο πρέπει νὰνεθοῦμε, γιατί στὴν ἀρχὴ τῆς ἡ κλίση μας εἶχε, ὅξω ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ, τὴν αἰτιατικὴ, τὴν κλητικὴ, τὴ δοτικὴ καὶ τὴ γενική, ἀκόμη καὶ ἀφαιρετικὴ (a b l a t i v u s) καὶ τροπικὴ (i n s t r u m e n t a l i s), καὶ τοπικὴ (l o c a t i v u s), πὺς μόνο λίγα τοὺς ἀπομεινάρια, δῶθε καίθε ἀπαντοῦμε καὶ στὸν Ὀμηρο καὶ στοὺς Ἀττικούς. Ἀλήθεια, πὺς κάμανε νὰ τὰποστερηθοῦνε καὶ δάοτα; Καταλαβαίνεται ὅμως τώρα πὺς ἔγινε τῶρα, τᾶρμονικό, τὸ λογικὸ τὸ ξετύλιγμα αἰῶνα τὸν αἰῶνα· πρῶτα παραπέσανε ἡ ἀφαιρητικὴ, τροπικὴ καὶ τοπικὴ· ἔπειτα ἡ δοτικὴ κλονίστηκε· σάλεψε κατόπι καὶ ἡ γενική, ὡςπου λίγο λίγο, ἀπὸ τὸν Πολύβιο, ἀπὸ τὰ Βαγγέλια καὶ κάτω, ἡ αἰτιατικὴ, διαδόχισσα πανελλήνια καὶ πολύτροπη ὅλων τῶν ἄλλωνῶνε, στὶς μέρες τίς δικές μας νὰ βασιλέψῃ (1). Καὶ θέλετε μονομῆς νὰ τσαλαπατήσω τὴν ἱστορία, νὰπαρηθῶ τὸν ἑλληνισμό μου γιὰ νὰ χῶσω, ἐκεῖ πὺς μῆτε μοῦ χρειάζεται, μιὰ γενικὴ πληθυντικὴ τῶν κυβερνήσεων; Πὺς νὰ μὴ φέξῃ!

Μὰ ὁ πραχτικός ὁ δάσκαλος, ὁ δάσκαλος πὺς δάσκαλος δὲ θέλει νὰ φανῇ, ὁ δάσκαλος πὺς δείχνει ἀμεροληψία, ψυχρὰ καὶ φιλοσοφικὰ—ἴσως καὶ κακὰ ψυχρὰ—μπορεῖ πάλε νὰ μᾶς πῇ· «Τί μὲ μέλει ἐμένα γιὰ τὸν Ὀμηρο; Τὴ γενικὴ πληθυντικὴ τῶν κυβερνήσεων, ἡ καθαρέβουσα μοῦ τὴ σερβίρει ὀλοστομῆ, τὴν ὦρα πὺς τὴν ἔχω ἀνάγκη. Τὴν παίρνω καὶ τέλειωσε».

Καὶ ἀφτὸ σου τὸ λέει ὁ ἀπραχτος πραχτικό! Τὸ

1) Μιὰ πολὺ περίεργη φρασούλα μοῦ ἔμαθε κάποιος φίλος μας, ὁ Γιαννιός, πὺς τὴν ἔχει ἀκουστὰ στὸ Φανάρι· «Μάζωξε ξύλα τὴν κυρία Χαρίκλεια», δηλαδή γιὰ τὴν κυρία, δηλαδή μὲ νόημα γενικῆς. Ζέρομε κιόλας πὺς στὴν Πέλη τὴν αἰτιατικὴ συνηθίζουνε στὸν τόπο τῆς γενικῆς, σὲ γράφω, σὲ λέω κτλ.

ζήτημα δὲν εἶναι ἂν ἐσὺ τὸ ἄτομο ἔχεις ἢ δὲν ἔχεις ἀνάγκη μιὰ γενική. Τὸ ζήτημα εἶναι ἡ γενική σου νὰ ζήσῃ. Κι εἰς θέλεις νὰ ζήσῃ, πρέπει ζήσιμους τύπους νὰ μοῦ κάμῃς, τύπους βιώσιμους, πού λένε οἱ γιατροί, κι ὄχι νὰ πάρῃς γενικές, ὅπως σοῦ καπνίσῃ· πρέπει νὰ τοὺς βρῆς τοὺς τύπους ἀφτοὺς στὴ γλώσσα τῆ ζωντανῆ. Τὸ μόνο πραχτικό. Ἄν ἡ ζωντανὴ γλώσσα τοὺς ἔχει ἀνάγκη, ἔννοια σου, κι ἀφτὴ θὰ σοῦ τοὺς κάμῃ, ἀκόμα καὶ σὰ δὲν τὸ προσμένεις. Ἐσὺ κοίταξε μήπως καὶ σοῦ ξεκάμῃ τοὺς δικούς σου, γιατί τὸ -ων ἐκεῖνο τῶν κυβερνήσεων ἀδύνατο νὰ προκοψῇ. Ἄφησε τὴ γλώσσα ἡσυχη. Μὴ μοῦ γυρέβῃς ἐμένκ, βάζοντας τύπους νεκρούς, νὰ σταματήσω τὴ δουλειὰ πού γίνεται ὀλοένα στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Νὰ σὰς ξομολογηθῶ κιόλας μιὰ καὶ καλή, ἐγὼ πού μ' ἔχετε γιὰ καντηλοσβύστη κ' ἐλπιδοπνίχτη; Ἐγὼ θαρρῶ πὺς κι ἀπαρέφατο, καί, ἀπαρέφατο ἴσως γλήγορα θὰ ξανακάμῃ ὁ λαός. Κι ἀλήθεια, προσέξτε, σὰς παρακαλῶ, σὲ μιὰ πολὺ περιέργη χρῆση τῆς προσταχτικῆς μας, καὶ δώστε μοῦ τὴν ἄδεια νὰ σὰς ἀναφέρω ἐδῶ μιὰ φρασούλα πού χωρὶς σκοπὸ δὲν τὴν ἔγραψα στὴ Ζωὴ κι Ἀγάπη (σ. 257): «τρέχα τρέχα μὲ τὴ Μυριέλλα, λέγε λέγε τῆς Μυριέλλας, σὰ νὰ φοβήθηκε ἄξαφνα καὶ τὰ λέγε καὶ τὰ τρέχα, μάλιστα, μὲ τὸ συμπάθειο, καὶ τὰ φίλιε»... Εἶδατε τί ἀπλά, τί φυσικὰ πού κατάντησε ἡ προσταχτικὴ οὐσιαστικὴ, μ' ἓνα μικροῦτσικο τὰ; Καὶ τί ἄλλο εἶτανε στὴν ἀρχὴ ὁ ἀπαρέφατος παρά ὄνομα, ὄνομα οὐδέτερο! Ἔτσι καὶ τέλειωσε, ὅταν οὐδετερέψανε τοὺς ἀπαρέφατους κι ὅταν εἶπανε τὸ λέγειν κτλ. κτλ. Μὲ τὸ οὐδέτερο σήμερις, ἀπίθανο διόλου δὲν εἶναι νὰ ξαναβῆ πάλι ὁ ἀπαρέφατος στὴ μέση, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουνε τὰ οὐσιαστικὰ πού ἀραδιάσαμε *δηματικὴ σημασία!* Ἐμεῖς δὲ θέλουμε, δὲν μποροῦμε, δὲν πρέπει νὰ χαλάσουμε τὴ γλώσσα, παίρνοντας τύπους πού τῆς εἶναι ξένοι. Χρέος μας νὰ τὴν ἀφήνομε νὰ πηγαίη τὸν ὠρισμένο της τὸ δρόμο· νὰ τὴ βοηθοῦμε, βέβαια· νὰ τὴ νοθένομε, μήτε λόγος. *Spretae forma e.* Θέλει σέβας ἢ μορφή της.

7.

Δασκαλισμοὶ καὶ δασκαλισμοί.

Νὰ παίρνομε τύπους ἀπὸ τὴν καθρέβουσα ἢ καὶ κατὶ λέξεις ἠκουσθίμαστε μὲ τὰ φωνολογικὰ τῆς δημοτικῆς, εἶναι ἀδύνατο καὶ γιὰ κάποιαν ἄλλη αἰτία, σημαντικὴ. Ὁ ἄχῳ ὑποχρέωση μεγάλη στοὺς ἀντιπάλους μας, ἂν καταδεχτοῦνε νὰ τὸ ξετάσσουν ἀφτὸ μὰζι μας. Ἐρωτοῦνε κάποτε, γιατί τάχα νὰ μὴν παίρνομε ἀπὸ τὴν καθρέβουσα εἴτε τύπους εἴτε λέξεις, κι ἂς πὰ νὰ εἶναι δασκαλισμοί. Τί πειράζει; Δασκαλισμούς ἔχει σήμερα, λέει, κάθε γλώσσα· ἔχουνε δασκαλισμούς τὰ γαλλικὰ, ἔχουνε τὰ ἰταλικὰ, ἔχει κάθε φιλολογία. Τὸ ἐπιχείρημα μοιάζει σπουδαῖο. Μὰ νομίζω πὺς καλὸ θάτανε πρῶτα πρῶτα νὰ κοιτάξομε τί θὰ πῆ δασκαλισμός. Ἐλπίζω καμιά μέρα νὰ μοῦ ζητήσουνε νὰ βγάλω ἀναγνώσμα πουθενά, καὶ τότες φαρδιά πλατιά νὰ μελετήσω τοὺς δυὸ ἀφτοὺς ὄρους δασκαλισμὸ καὶ ξενισμὸ, πού μὰς φέρνουνε τόσα παρανοήματα καὶ τόσα κακὰ. Ἐδῶ μὲ δυὸ λόγια πρέπει νὰ τὸ συντομίσω.

Δασκαλισμὸς σημαίνει λέξη παρμένη ἀπὸ τὰ βιβλία, πού πότε συμμορφώνεται, πότε δὲ συμμορφώνεται μὲ τὸν κανόνα τῆς δημοτικῆς γραμματικῆς. Ὁ κλητήρας, στὴ γλώσσα μας, ὅπως λέγαμε, συμμορφωμένος δασκαλισμός. Τέτοιους κι ἄλλους

ἔχουμε ἀπειρους· ἔχω καὶ γὼ στὰ βιβλία μου, μὴν ἐξαιρώντας τὸ Ταξίδι μου. Θὰ τὸ δοῦμε καὶ παρακάτω. Νὰ δοῦμε τώρα ἕμῳς τί λογῆς συμπεράσματα βγάζομε κάποτε ἐναντίο μας ἀπὸ κατὶ ἄλλους δασκαλισμούς, τοὺς ἀσυμμόρφωτους, πού βρίσκονται σὲ ὅλες τὶς γλώσσες τοῦ κόσμου. Θὰ σοῦ ποῦνε· ὁ κλητήρας, καί, συμμορφωμένος δασκαλισμός, δὲν τὰ ναιροῦμε. Μὰ στὴ γαλλικὴ, ἡ λέξη *ministère*, ἀσυμμόρφωτος δασκαλισμός. Ἡ πλοκὴ *si* δὲν εἶναι τῆς δημοτικῆς, ἀφοῦ τὸ λατινικὸ τὸ *ministerrum*, ἡ δημοτικὴ τῆκαμε ἀπλὸ *ministier*, ἐνῶ τὸλεγε πρῶτα *ministier*· ἀπόδειξη πού παράπεσε τὸ *s* μὲ συνακόλουθο *i*, καθὼς καὶ στὸ *été*, ὄνομα ἡμετοχῆ (*aestatew, statum*) καὶ τέτοια πλήθος. Λοιπὸν τὸ ἴδιο καὶ μεῖς· γιατί νὰ μὴν παραδεχτοῦμε τὶς λέξεις ἀσθενῆς, μὲ *st*, καὶ τόσες ἄλλες;

Ὅχι! Τὸ ἴδιο δὲν εἶναι, διόλου, μὰ διόλου.

Ὁ νόμος ὁ φωνολογικὸς τῆς ἐποχῆς ὅπου τὸ *mestier* ἔγινε *ministier*, ἔπαψε πια νὰ ἐνεργῆ σήμερις, ἀφοῦ σήμερις θάκούσης κάθε τόσο τὶς λέξεις *stable, stage, stalle, station, statue, sténographe, stérile, stupide, style* κτλ. κτλ. (κοίτ. τὸ Λεξικό). Ἡ πλοκὴ *si* τοῦ *ministier* εἶναι δημοτικὴ ὅσο εἶναι καὶ στὸ πασίγνωστο *estamine*, τὸ δημοτικὸ. Ἄρα τὸ Γάλλο δὲν τᾶλλάζει· *estamine, ministier* κτλ., καὶ νὰ προσέχη καὶ νὰ μὴν προσέχη, ποτέ του δὲ θὰ τοῦ ξεφύγῃ στὴν κουβέντα νὰ σοῦ τὰ προφέρῃ δίχως *s*. Στὴν Ἑλλάδα δὲν πήρανε διόλου τὰ πράματα τέτοιο δρόμο· ἡ πλοκὴ *st*, λ. χ., ἀκόμη καὶ τώρα δημοτικὴ δὲν εἶναι· ὁ νόμος πάντα *s*· ἐνέργεια, γραμματισμένοι κι ἀγράμμαχοι, θὰ σοῦ τὸ ποῦνε τὶς περισσότερες φορές μὲ *st*. Ἔτσι καὶ γιὰ ὅλα τᾶλλα (λ. *P. O., A', 81*· κοίτ. καὶ σ. 71). Λοιπὸν τὸ συμπέρασμα σωστὸ δὲν εἶναι. Δὲ σημαίνει ὅμως ἀφτὸ πὺς καὶ μεῖς, δηλαδή ἡ δημοτικὴ μας, καθὼς κάθε ἄλλη γλώσσα, δὲν ἔχει δασκαλισμούς ἀσυμμόρφωτους, φτάνει νὰ τοὺς γυρέβῃς ἐκεῖ πού βρίσκονται. Τότες ξαναμιλοῦμε γιὰ ξένες γλώσσες, γιατί τότες μονάχα, ὅσα βλέπομε ἄλλοῦ, τὰ βλέπομε καὶ σὲ μὰς. Κάπου εἶπαμε γιὰ τὸ παρακαλῶ, πού εἶναι δασκαλισμός, ἀντὶς παρακαλῶ, ἀφοῦ ἔχουμε καὶ τὸ καλῶ. Δὲ σκουντάφτομε ὅμως, ἐπειδὴ κατᾶληξη -λῶ μάθαμε κι ἀπὸ ῥήματα δημοτικὰ, *φιλῶ, πουλῶ*, πού μὲ *v* δὲν τὰ ξέρομε. Τὸ *καλῶ*, πού τὸ ξέρομε *καλῶ*, μὰς τὸ χάλασε ὁ δάσκαλος καὶ δὲ μὰς χρειάζεται. Μὰ ποῖος τὸ στοχάστηκε νᾶλλάξῃ τὸ παρακαλῶ, τὸ *φιλῶ* καὶ τὸ *πουλῶ*; Κανένας, ἐπειδὴ πολὺ φυσικὰ μὰς ἔρχονται. Κι ἀφτὸ εἶναι ἴσια ἴσα τὸ γνῶρισμα τοῦ κανονικοῦ ἀσυμμόρφωτου δασκαλισμοῦ, πού καταντᾶ μάλιστα, σὰν τὸ καλοσυλλογιστῆς ἀσυμμόρφωτος συμμορφωμένος, ὅπως μὰς φανερώνεται κι ἀπὸ ἄλλες γλώσσες. Πάντα στηρίζεται ἀπάνω σὲ τύπους δημοτικούς, ἡ νεολαία, λ. χ., στὴν *παρέα*, στὸν *Περαία*, στὴν *Πλατέα*, τὸ *χωρίο* (Ταξ. α' 5—Ταξ. β' 30) στὸ βιβλίο, τὸ *ε* τοῦ *ἐνεργῶ* κτλ. στὸ *ε* τοῦ *ἐγῶ, ἐμένα, ἐκεῖνος* κτλ. κτλ. Ἄξιοπαρητήρητο δασκαλισμὸ μὰς δείχνει κι ὁ τονισμὸς τῆς ὀνομαστικῆς στὰ δεφερόκλιτα οὐσιαστικὰ (ὄχι ἐπιθετα). Ὁ ἀλάθετος τονισμὸς τῆς δημοτικῆς εἶναι παροξύτονος, *ἄθροποι, διαβόλοι, ἐμπόροι* κτλ., πολὺτιμο ἀπομεινάρη τῆς ἐποχῆς ὅπου ἡ μακρόχρονη κατᾶληξη τῆς αἰτ. καὶ τῆς γεν. τοῦ πληθυντικοῦ—*ἀνθρώπους, ἀνθρώπων*—κυβερνοῦσε ἀκόμη τὸν τόνο. Σήμερα τὰ δασκάλικα τὰ δεφερόκλιτα *κάτοικοι, ἀποικοί*, κτλ., πού ἀκούγονται ἀπειρες φο-

ρὲς στὴν ὀνομαστικὴ, πιδὸ συχνὰ ἴσως παρὰ στὴ γενική, γιὰ λόγους πού θὰ τοὺς δοῦμε πιδὸ κάτω, πιδὸ συχνὰ μάλιστα παρὰ στὴν αἰτιατικὴ τὴν ἴδια, γιατί ὁ δάσκαλος συνηθίζει ἀπόλυτες ὀνομαστικὲς κι ἀφτὸ θὰ πῆ πὺς ἡ ὀνομαστικὴ πληθαίνει· ἐνῶ λιγοστέβει ὡς κ' ἡ αἰτιατικὴ στὴν κοινὴ χρῆση, τὰ δασκάλικα τὰ δεφερόκλιτα, ὅπως κι ἂν εἶναι, δὲν ἔχουνε πια μακρόχρονο φωνήεντο οὔτε στὴν αἰτιατικὴ -ους, οὔτε στὴ γενική -ων τοῦ πληθυντικοῦ. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν αἰτία οὔτε νὰ βαρτάξομε στὴν αἰτ. γεν. τὸν τόνο τῆς καθρέβουσας—*κατοίκους, κατοίκων*—οὔτε νὰ τὸν ἀνεβάσομε στὴν ὄν., νὰ τὴν κάμομε *κατοίκοι*. Τὰ λέμε πολὺ ἀπλά *κάτοικοι, κάτοικους* κτλ. Ὁ Ταγκόπουλος, λ. χ. (κ. «Νουμά», 159, σ. 7, στ. 2), ἔχοντας νὰναφέρῃ σύζυγο στὸν πληθυντικὸ, τὸ εἶπε *σύζυγους* φυσικὰ του. Ἄλλοῦ πάλι (κ. *Νουμά*, 163, σ. 8, στ. 1) πολὺ σωστὰ τονίζει *κάνοντας* κιόλας τὴ διαφορά *συμπεθέροι καὶ σύμμαχοι*. Δὲ μὰς πειράξουνε διόλου, ἔτσι προπαροξύτονα σὰν πού τὰ βλέπομε, ἀφοῦ προπαροξύτονα ἡ δημοτικὴ ξέρε, ὅσο κι ἂ δὲν ξέρε *ἀρσενικὰ οὐσιαστικὰ* προπαροξύτονα δεφερόκλιτα· ξέρε προπαροξύτονα στὸν ἐνικό, *ἄθροπος, διάβολος*· ξέρε προπαροξύτονα ἐπιθετα, *βάββαροι, κακόβουλοι* (ὄχι *κακοβούλοι*)· ξέρε προπαροξύτονα οὐδέτερα, κ' ἐπιθετα καὶ οὐσιαστικὰ, *κακόμοιρο, κακόμοιρα, φτωχοκόριτσο, φτωχοκόριτσα, δάχτυλο, δάχτυλα, πρόσωπο, πρόσωπα* κτλ., ὅλα τοὺς δεφερόκλιτα. Στηρίζονται λοιπὸν καὶ πάλι οἱ προπαροξύτονος ὄν. αἰτ. τοῦ πληθ., *κάτοικοι, κάτοικους* ἀπάνω σὲ ἀνάλογα δημοτικὰ.

Μερικοὶ θέλουνε νὰ ὑμάλωσομε καὶ τὰ δεφερόκλιτα δημοτικὰ προπαροξύτονα, ἢ δηλαδή νὰ τὰ ποῦμε *διάβολοι, ἄθροποι*. Μὰ δὲν ἔχουμε κανένα δικαίωμα νὰ τὸ κάμομε, ἂν καὶ πιθανὸ κάποτε στὴν Ἑλλάδα ὁ λαὸς ἀπὸ τὸν ἐνικό νὰ τὰ προπαροξύτονισε καὶ στὸν πληθυντικὸ. Δὲν εἶναι ὅμως πανελλήνιο. Εἶναι κι ὁμορρα, εἶναι κι ἀρχαῖα, καθὼς δείξαμε, τὰ δεφερόκλιτα παροξύτονα, *διαβόλοι, ἄθροποι*. Ταιριάζει κιόλας νὰ τὰ ξεχωρίζομε ἀπὸ τὰ δασκάλικα, γιὰ νὰ βλέπομε καὶ κατόπι ποῖα εἶναι τὰ βέρα δημοτικὰ, ποῖα εἶναι στὴ γλώσσα μας ἀπὸ δασκαλισμούς· εἶδος τιμωρία τοὺς ὁ προπαροξύτονισμός. Καὶ δῶ χρειάζεται ὡστόσο κάποιον μέτρο. Ἐκεῖ πού δασκάλικο προπαροξύτονο σοῦ ἔχει ἄξαφνα μιὰ λέξη πού τὴ βρίσκεις παροξύτονη στὴ δημοτικὴ, *συνάδερος, συναδέρφοι*, μπορεῖς νὰ τὴν παροξύτονισῃς στὸν πληθυντικὸ, μπορεῖ νὰ σοῦ ξεφύγῃ καὶ κανένα *διαδρόμους*, πού ὡστόσο πιδὸ δύσκολο σοῦ πέφτει στὴν ὄν. μὲ παροξύτονο, *διαδρόμοι*. Τοὺς φιλοσόφους, ὁ Πάλλης καὶ γὼ, προπαροξύτονους τοὺς γράψαμε, ἴσως γιὰ νὰ τοὺς κάμομε πιδὸ δικούς μας, ἴσως καὶ γιατί μερικὰ ἔρχονται καλῆτερα παροξύτονα, ἐνῶ οἱ *κατοίκοι* παροξύτονοι δὲν ἔρχονται, μήτε οἱ *καταλόγοι*, ἂν καὶ εἶναι οἱ λόγοι. Τὸ γοῦστο ἀποφασίζει σὲ τέτοια περίστασι. Ὁ λαός, ἐννοεῖται, δὲ σκουντάφτει στὴν προπαροξύτονη ὀνομαστικὴ *κάτοικοι* μήτε στὴν αἰτ. *κάτοικους*, πού φυσικὰ του ἔτσι θὰ τὸ πῆ. Τυχτικὸς ἀσυμμόρφωτος—καὶ συμμορφωμένος—δασκαλισμός, πού τὸν ζηγῆσαμε πιδὸ ἀπάνω.

Κι ἀλήθεια τόσος κατάντησε κοινὴ γλώσσα ὁ καθαφτὸ ἀσυμμόρφωτος δασκαλισμός, πού κάποτες κιόλας μήτε τὸν ξεδιακρίνει. Ποῖος τὸ φαντάζεται πὺς ἡ λέξη *μόδα* εἶναι ἄξαφνα δασκαλισμός; Κι ὡστόσο εἶναι. Μὰς ἤρθε εἴτε ἀπὸ τὸ γαλλικὸ, *mode*, εἴτε ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ, *moda*. Τὸ *d* τὸ μεσιανὸ δὲν εἶχε ἀνάγκη καμιά νὰ γίνῃ *δ*· ὁ λαὸς τὸ βάσταξε στὸ ἀντίο = *a d i o* = *a d d i o*· μοῦ ἔμαθε

μάλιστα ὁ Ν. Ἐπισκοπόπουλος πῶς στή Ζάκυθο ἢ m o d a ἐμεινόμενα, με τὸ τῶχουμε στή γλώσσα μας τὸ d, ἀφοῦ σὲ πολλοὺς τόπους τὸ ντ ἔτσι θά σοῦ τὸ πῶνε, πάντα, δηλαδή πάδα, κτλ. κτλ., ἀφῆσε πού κάθε ὥρα τὸ λέμε ἢ με προκαλοῦθο ν, ἀντας, πάντα, ἢ καὶ ἀρχικό, ντρέπουμε, ντολμάδες κτλ. κτλ. Γιὰ νὰ μπῆ δ στή θέση τοῦ d, ἓνα μόνο μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε, πῶς τὴ μόδα τὴν ἀκούσαμε ἀπὸ τὴ Βενετία, ὅπου τόντις τὸ ἰταλικὸ d, ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα, παρατρέπεται σὲ δ, ῥωμαϊκὸ δ. Μὰ ἴσια ἴσια ἢ m o d a δὲν εἶναι λέξη βενετσιάνικη· στὰ λεξικά δὲ βρίσκεται καὶ ὁ Βενετσιάνος πού τὴν ξέρει, τὴν ξέρει ἀπὸ τὰ ἰταλικά, ἰταλικά μιλεῖ σὰ μιλεῖ γιὰ m o d a. Τί ἀκολούθησε τὸ λοιπὸ; Ἀκολούθησε πού κάποιος διάβασε κάπου τὴ λέξη m o d a ἢ m o d e τὴν ἀντίγραψε ῥωμαϊκά καὶ θαρρῶντας πῶς τὸ d μᾶς εἶναι ἄγνωστο, θέλησε νὰ τὸ ξελληνίσῃ ἀντικατασταίνοντας τὸ τέταρτο ψηφί τοῦ λατινικοῦ ἀρράβητου με τὸ ἀντίστοιχο τέταρτο ψηφί τοῦ ἑλληνικοῦ. Καὶ μῆτε ῥώτημα πῶς τὰ στοχάστηκε ἀπὸ κανένας γραμματισμένος, μιὰ καὶ βάσταξε τὸ θηλυκὸ τὸ γένος, I a m o d e, I a m o d a, πού ὁ λαὸς οὔτε θὰ τὸν νοιωθε. Τί λέγαμε; Δασκαλισμός, πάει νὰ πῆ λέξη παρμένη ἀπὸ τὰ βιβλία καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ ζωντανὴ προφορά.

Τί μᾶς μέλει ὅμως; Στὴ γλώσσα μας δὲ λογαριάζονται οἱ λέξεις με δ ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα, ἔδωσα, θὰ δώσω κτλ. κτλ. Ἔτσι μῆτε τὸ παρατηροῦμε τὸ δ τῆς μόδας· τὸ θαρρῶμε κιόλας δημοτικῶς. Τί μᾶς μέλει καὶ γιὰ τὸ τουλάχιστο, ἔν καὶ τὰ δυὸ φωνήεντα ο ε συνταιριάζονται σήμερα σ' ἓνα μονάχα τὸ ο, ἔκαμε = τὸ ἔκαμε κτλ. κτλ. Μὰ ποιὸς πάει νὰ γυρέθῃ ἓνα τὸ ελάχιστο στὸ τουλάχιστο καὶ νὰ τὸ κάμῃ τουλάχιστο; Πέρασε ἡ ἐποχὴ ὅπου τὸ ελάχιστο καὶ τὸ ἄρθρο εἴτανε δυὸ λέξεις ξεχωριστές. Κάποτες πάλι μερικοὶ δασκαλισμοὶ μᾶς πειρᾶζονε, ὅσο κι ἂν τοὺς βαρίζεις ἐσύ σὲ νόμους τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ὅταν οἱ δυὸ λέξεις πού ἀποτελοῦνε τὸ δασκαλισμὸ σου, ζῶνε ἀκόμη, χωρία ἢ καθεμιά, στὴ συνειδήσή μας, λ. χ. ὁ μικρόμπορος ἢ ὁ μεγαλέμπορος. Τέτοιους ἔρους πολὺ ἀπρόσεχτα τοὺς ἐπλασε ὁ δάσκαλος, πού τὴ ζωὴ δὲν τὴ συνορίζεται καὶ πάει τὸ δρόμο του ὀλοένα. Ὁ μικρὸς, ὁ μεγάλος, ὁ ἔμπορος, εἶναι λέξεις ἀπὸ τίς πρὸ συνηθισμένες μας. Τίς συνταιριάζεις στὸ χαρτί, δίχως νὰ τίς συνταιριάζεις στὸ αἴστημά μας. Καὶ πάντα ἔχουμε τάση νὰ τίς χωρίσουμε, γιὰ τί χωριστὰ τίς νοιώθουμε. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ πῶμε καὶ γιὰ κάτι ἀνθελληνικὸ (!), ἀνθεθνικὸ, πού εἶναι τόντις ἀντιεθνικὰ καὶ ἀντιελληνικά.

Μὰ τοὺς ἄλλους τοὺς δασκαλισμοὺς τοὺς ἀσυμμόρφωτους; γιὰ τί νὰ τοὺς ἀλλάξουμε; Δὲν ὑπάρχει λόγος. Ἀλλάζουμε ὅσους ἀλλάζονε μοναχοὶ τοὺς, καὶ γι' ἀπὸ σύγκριση καμιά δὲν ἔχει με τὰ γαλλικά. Οἱ ἀνεμοφούσκωτοι δασκάλοι — ἀνεμο σπέρνεις, λείε μιὰ προνομία γαλλικὴ, ἀφοῦ γαλλικά θέλουμε, φουρτούνα θὰ θερίσης—οἱ ἀσυλλόγιστοι δασκάλοι πότε μᾶς κατηγοροῦνε πού δασκαλισμοὺς δὲν παραδεχοῦμαστε, πότε μᾶς κατηγοροῦνε πού παίρνουμε κάθε τόσο λέξεις ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα. Καὶ δὲν εἶναι νάπορήσης με τὰλλόκοτό τους τὸ κατηγορίο, ἀφοῦ δὲν τὸ ξεδιακρίνανε ἀκόμη τί θὰ πῆ καθαφτὸ δασκαλισμός. Ἐμεῖς ὅμως τώρα ἔδω τοὺς ἔχουμε, γιὰ τί βλέπω καὶ μᾶς βγάζονε πάλι στὴ μέση κάτι γαλλικά, σὰν τὸ r e s p e c t e r, πού εἶναι νόπλαστος δασκαλισμός καὶ πού τάχα δὲ συμβιβάζεται με τὸ l a i l, ὅπου τὸ c τοῦ l a c t e

με τὸ προκαλοῦθο ἢ καταστάλαζε στὸ πρῶτα διπλόηχο, σήμερα μονόηχο αἰ. Ὅσα γράφει γι' ἀπὸ τὰ δ κ. Χατζηδάκης ('Απάντ. στὸν Κρουμπάχερ, 777), εἶναι ἄτοπα, ἐπειδὴ δὲ διάβασε φαίνεται προτοῦ νὰ γράψῃ τὸ Ῥω. Θέ. Α', σ. 71 κτλ., ὅπου τὰ ἐπιχειρήματά του γίνονται θροῦβαλα. Ἐμεῖς προσμένουμε, ἀπαιτοῦμε κιόλας ἀπὸ τοὺς δασκάλους νὰ μᾶς ἀποκριθῶνε — μ' ἓνα ναί, ἢ μ' ἓνα ὄχι, τόσο μόνο — α') ἂν ὁ Ῥωμιὸς λέει ἢ δὲ λέει χιένι, χιζω, χιυπῶ κτλ. κτλ. β') ἂν ὁ Ῥωμιὸς, καὶ πρῶτος ἀπ' ὄλους Ἀθηναῖος ὁ λέει ἢ δὲ λέει ἐχρωμα (κ. Ῥ. κ. Μ., Β', 21)· γ') ἂν ὁ γραμματισμένος ὁ ἴδιος—ἄς εἶναι καὶ μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του, βλέπετε; τί παραχώρησε πού τοὺς κάνουμε! — μπορεῖ νὰ πῆ Φιλοχρήτης, καταχρητής κτλ. (κ. Ῥ. κ. Μ., Β', 166). Ὑστερὸς ἄς κοπιᾶσῃ νὰ μᾶς πῆ—μ' ἓνα ναί, ἢ μ' ἓνα ὄχι, τόσο μόνο — ἂν ὁ Γάλλος ποτὲ στὴ ζωὴ του τὸ r e s p e c t e r θὰ σοῦ τὸ προσέφῃ ἀλλιῶς παρὰ r e p e c t e r — δηλαδή r e s p e c t e r ἢ r e s p e c t e r ἢ ὁ τιλλο φανταστῆς — τὸ m i n i s t e r e ἀλλιῶς παρὰ m i n i s t e r e — δηλαδή m i n i s t e r e, m i n i s t e r e ἢ ὁ τι ἄλλο σοῦ κατεβῆ—τὸ p e n s e r ἀλλιῶς παρὰ p e n s e r—δηλαδή p a s s e r, p a s e r ἢ ὁ τι ἄλλο μοσοφιστῆς, κτλ. κτλ. κτλ. Ἐγὼ ἀπὸ Ῥωμιὸς ἀκούσα τὸ γαλλικὸ p e n s e r νὰ μοῦ τὸ πῶνε χωρὶς ν (Ῥω. Θέ. Α', 71), τὸ γαλλικὸ τὸ d u c i e u r νὰ μοῦ τὸ κάμουνε d u c h e u r (Ῥ. κ. Μ., Β', 129). Ἀπὸ Γάλλους στὴ Γαλλία δὲν ἀκούσα καὶ δὲ θάκούσω.

Ὅριστε λοιπὸν τί σημαίνει δασκαλισμός καὶ δασκαλισμός.

Τὸ κάτω κάτω, ἔχουμε στὴ δημοτικῇ, καθὼς ἔχει κάθε λαὸς, συμμορφωμένους καὶ ἀσυμμόρφωτους δασκαλισμοὺς, πάει νὰ πῆ δασκαλισμοὺς πού μοιάζονε ἀσυμμόρφωτοι, ὄχι ἐπειδὴ συμμορφώνονται σὲ κανόνες ζωντανούς, μὰ ἐπειδὴ δὲ συμμορφωθῆκαν σὲ κανόνες πού πέρασε ἡ ἐποχὴ τους. Οἱ ἄλλοι δασκαλισμοὶ, ἐκεῖνοι πού τετραφάνερα ἐναντιώνονται τὸ ζωντανὸ κανόνα δὲν εἶναι μῆτε ἀσυμμόρφωτοι μῆτε συμμορφωμένοι, παρὰ σωστὰ νὰ τὸ πῆς ἀνύπαρχοι, γιὰ τί ὅσο δὲ συμμορφωθῆκανε, ἀλήθεια δὲν ὑπάρχονε, ἀφοῦ ὅρα τὴν ὥρα μεταμορφίζονται καὶ πᾶνε στὰ στόματά μας τὰ ζωντανά. Οἱ δασκαλισμοὶ τοῦ τύπου κλητήρα, ἐχρωμα εἶναι οἱ μόνοι πού με ἡσυχία μπορεῖ κανεὶς καὶ νὰ τοὺς γράψῃ. Τοὺς ἄλλους, πέφτει πολὺ δύσκολο, ἐπειδὴ βᾶση πού νὰ στηριχτῆς δὲν ἔχεις. Τὸ ἴδιο σὰ νὰ ἠθελες νὰ κολλήσης ἀέρα στὸ χαρτί σου ἢ με ἄμμο νὰ μορφώσης τὰ ψηφιά σου. Προτοῦ βάλῃς ἀκόμη ἀκκνόνιστο δασκαλισμὸ, νὰ κιόλας πού κανονίστηκε ἀμέσως. Κανονίζεται τόσο καὶ τόσο γλήγορα πού μόλις τὸ ὑποψιάζεται κανένας. Ἐγὼ τουλάχιστο ἰδέα ὡς τώρα δὲν εἶχα πῶς τὸ πῶμα ἔγινε πιά φτῶμα. Καὶ νὰ πού τίς προάλλες διαβάζω τὸ φ σὲ κάποιον χειρόγραφο σταλμένο μου γιὰ τὸ Διαγωνισμὸ τοῦ 1905, ἀπὸ ἓνα πού μοῦ εἶναι τῆνομά του ἄγνωστο, μὰ πού τὰ ῥωμαϊκά δὲν τοῦ εἶναι ἄγνωστα διόλου, ἐπειδὴ τὰ παίζει στὰ δάχτυλά του, νοιώθει, καθὼς εἶδα, καὶ ἀπὸ γλωσσολογία. Λοιπὸν ἀσυλλόγιστα δὲν τὸ παραδέχτηκε τὸ Φ. Ὅθ τᾶκουσε με τὸ δίχως ἄλλο. Μὰ γιὰ τί νὰποροῦμε; Ἄμα ἓνας τύπος λέγεται, ἄμα πετάχτηκε, πού νὰ πῆς, ἀπ' τὸ χαρτί στὸ στόμα, συμμορφώνεται· ὅσο γράφεται μονάχα, μνήσκει ἀσυμμόρφωτος ἢ ἀνύπαρχος, σὰν προτιμᾶς. Τὸ πῶμα, γιὰ νὰ κάμῃ φ ἀντὶς π, σημαίνει πῶς λήγεται. Ὁ Βαρλίντης πάλι, στὴν ὠραία του μετάφραση τοῦ Προμηθέα (σ. 8), τυπᾶνε τὸν ἀκόλουθο στίχο·

τοῦ Νείλου τὸ γλυκόπιστο καὶ τὸ σεπτὸ ποτάμι.

Πολὺ σωστὰ. Καὶ τόντις ὁ τύπος σεπτὸς δὲ λέγεται ἀσυνήθιστος ὀλίγερα στὴν ὀμιλία· ὁ σεπτὸς ἄναξ, τὸ σεπτὸν σέμμα, εἶναι λέξεις πού ποτὲ δὲ λέγονται· ἀπαγγέλλονται, σὰ βαστάς τὸ χαρτί στὸ χέρι, γιὰ τί γράφονται μονάχα. Ζωντανὸς τὸ λοιπὸ δὲν μπορεῖ νῆναι. Μὰ πῶς θέλετε νὰ τάποφασίσῃ κανεὶς, ἔτσι, ἀδίσταχτα, ξεθαρρῆμένα, με τὴν εἰρήνη τῆς καρδιάς του, νὰ φιλοξενήσῃ στὰ βιβλία του τοὺς νεκρούς; Ὅθ μοῦ πῆτε· τοὺς βάζουμε καὶ ἀπὸτοὶ κανονίζονται μοναχοὶ τοὺς. Τί μᾶς μέλει; Ἐμεῖς προσμένουμε.—Τρίμω μῆπως ἄξασνα παρασυρθῶμε ἀπὸ τέτοιαν ἀρχὴ καὶ πάρουμε ἀκανόνιστους τοὺς τύπους, ἀπὸ κάποιον κρύφια συγκατάβαση, ἔλατε δά, καὶ ἀπὸ κάποιον ὀρόδο τῆς καθαρέβουσας, παραβλέποντας κιόλας ἀνῆθέλά μας ἴσως καὶ μὴν καλοξετάζοντας, γιὰ τὸ χατίρι τοῦ δασκάλου, πότε κανονιστῆκανε πότε ὄχι. Τί νὰ σὰς πῶ; Ἐγὼ προσμένω νὰ ζωντανέψουνε πρῶτα τέτοιοι δασκαλισμοὶ, τοὺς ζωντανέσω καὶ ὁ ἴδιος, ἂν εἶναι ἀνάγκη, γιὰ τί ἔμεῖς ζωὴ δειψοῦμε στὴ γλώσσα καὶ σὲ ὅλα.

8.

Οἱ ἀκανόνιστοι κανονίζονται.

Ἡ ἀλήθεια, τὸ κάτω κάτω, ποῖα εἶναι; Ἡ ἀλήθεια εἶναι πού ἡ καθαρέβουσα καθαφτὸ δὲν ὑπάρχει, ὅσο μνήσκει ἀκανόνιστη. Ἀπορῶ πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ φιλονικήσῃ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, χωρὶς κἄνε νὰ ξετάσῃ, χωρὶς νὰ πάρῃ οὔτε μιὰ στιγμὸν ὑπ' ὄψη κάτι πολὺ σημαντικό, κάτι βᾶσιμο πού ἀκολουθεῖ κάθε μέρα, κάθε ὥρα, πού τὸ εἶπαμε πολλές φορές, πού τὸ ξαναλέμε καὶ δῶ, πού θὰ τὸ ξαναποῦμε βέβαια καὶ ἄλλοῦ, γιὰ τί πρέπει στὸ τέλος τῶν τελῶνε νὰ μπῆ σὲ λογαριασμὸ, καὶ ἀπὸ εἶναι πού ἡ καθαρέβουσα, ὑπαρξῆ πρᾶματικῇ δὲν ἔχει, ἀφοῦ ἀλλάζονε οἱ τύποι της, ὅπως δειζάμε, σὰν πέφτουνε στὴν κοινὴ προφορά. Νομίζονε κάποτες πῶς τὰ στοχαστήκαμε ἀπὸτὰ, γιὰ νὰ πειραζοῦμε τοὺς δασκάλους ἢ πῶς τίποτα δὲ σημαίνονε καὶ ψιλολογοῦμε. Εἶναι ὡστόσο ἀξιοπαρατήρητο, ἴσως τὸ πρὸ ἀξιοπαρατήρητο ἀπ' ὅλα πού μιὰ λέξη καθὼς ἡ λέξη ἐνοτικὸν, λέξη χρήσιμη, λέξη ἀναγκασία, δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ, γιὰ τί με τὸ ναι καὶ τὸ καὶ μᾶς ἔρχεται σὰν ξένη καὶ πρέπει δίχως ἄλλο κάτι νὰ τῆς κάμουμε, γιὰ νὰ τὴν προσέφουμε. Κ' ἔτσι χάνει τὸ ν καὶ χαλνᾷ τὸ κ της, ὅταν τὴ λές (κ. Ῥ. κ. Μ., Β', σ. 17). Ἀδύνατο λοιπὸ νὰ γράψω μιὰ λέξη πού ἄβριο θὰ μοῦ βγάλλῃ ἄλλη μορφή, μάλιστα καὶ δυὸ τρεῖς μορφές της καινούριες, ἐνοτικὸν, ἔσιχτιον, ἐνοτικὸν, ἔσιχτιο κτλ. (κ. Ῥ. κ. Μ., Β', σ. 17. στὴ Ζ. καὶ Α., παντοῦ, τὸ εἶπα ψυχόρητο). Παρόμοια παραδείγματα καταλόγισα σελίδες ἀλάκαιρες (κ. Ῥ. κ. Μ., Β', σ. 165). Ὅριστε καὶ ἄλλα εἴτε ἀπὸ φημερίδες, εἴτε ἀπὸ τὴν ὀμιλία, γιὰ τί ἀπειρα συνάζει κανένας· ἡσιάνετο (ἀπὸ τὸν κ. Ν. Καζάκη, 23 Ὀκτώβρη, 1903), ξαστενισμένος, σκετικὰ, σκῆμα, κατεφκαρῆστημένος (ἀπὸ κυρίες), διεφτυντής, ἐχ τῆς πείρας (ἀπὸ τὸν Ταβουλάρη), ἐχταχτα, παρειασχοι (ἀπὸ πλούσιους Ῥωμιούς), ἔταμε (ἀπὸ δημοσιογράφου βουτηγμένο στὴ βαθειὰ τὴν ἑλληνικὴ καὶ πού μοῦ διάβαζε ἄρθρο στὴν καθαρέβουσα, ὅπου τὸ κείμενο ἐνοεῖται· ἔγραψε ἔταυσε, 21 τοῦ Φλεβάρη, 1904), Σπειρίδωνος, σκῆμα (ἀπὸ σοφὸ ἀρχιμαντρίτη, 28 τοῦ Ἀπρίλη, 1903), ζαιροφῆ, ὑποχοτριωσύνη, τῆς ἰδεῆς (ἀπὸ διαφορῶν), ἂν ἀποθῆφιτῆ ἢ ἀναίρεσή του (ἀπὸ δικηγόρου), τὸ καθῆκο μου (ἀπὸ δικηγόρου καὶ τοῦτο), περίστασες (ἀπὸ δυὸ τρία γράμματα πού

μου γράψανε δημοδασκάλου), τῆς παιρίδας, ξέρετε (ἀφ' ἃ εἰπωθήκανε στὸ δικαστήριον, κοίτ. Ἀκρόπολι, Μάρτη, 15, 1902, σ. 2, στ. 1· Μάρτη, 16, σ. 1. στ. 3, καὶ πόσα δὲ λέγονται στὰ δικαστήρια ὡς καὶ ἀπὸ τοὺς δικαστάδες!), σάλπιγγα, φύλακας, μ' ἔ- τυρας, Ἑλληνας (ἀπὸ λογῶ λογῶ ἀθρώπους), τοῦ νομάρχη, νομάρχηδες, νομάρχισσα (κ. Κονεμένο, ζή- τημα, σ. 11), τῆς ἀκρωσίως (ἀπὸ μιὰ κυρία· νά σου λοιπὸν κ' ἡ γενικὴ κυβερνήσεω, πού μᾶς θερ- μοσυστήνουνε μερικὸ φίλοι μας), ἐγγυητάδες (ἀπὸ ἄλλη κυρία, 15 τοῦ Ἀπρίλη, 1903), τοὺς ἀλύσοις (ἀπὸ κάποιον), τὰ προσποιημένα, διάδωσε, συγκι- νῆται, κατὰληξε (στὴν κουβέντα καὶ ἀπὸ κυρίες τὰ περισσότερα), προσέτω (δύο φορές, ἀπὸ σοφὴ, πλού- σια κυρία, πού ἂν ἀφ' ἣ δὲν ξέρεται τῆ γλώσσα τῶν αἰθουσῶν, ποιὸς τὴν ξέρεται, δὲν τὸ ξέρω)· ἀκούστε τώρα καὶ γιὰ τὸ ν' ἰκίη(ν) γαῖθουρίων, ἰκίη(ν) χαλ- βᾶ, ἔ(μ)βλημα, τὸ μεσάζο(ν) πρόσωπο, οἰοὺς νυφίους, ὁ νύμφιος, ἐν περιπτώσει καθ' ἣ(ν) θᾶ θελήσουν(λοι- πὸν ἀφ' ἃ στὴ βαθεῖα τὴν καθαρέβουσα, καὶ ἔμω χωρὶς ν'), τὸ ζήτημα τῶ(ν) διαμαντικῶν, δὲν ξέρου(ν) γαλλικά, σκά(ν)δαλο, μετ' ἔχει(ν) λαμβάνει(ν) πῶ- χουμε, τριῶ(ν) βδομαδῶ(ν), ἐπὶ τῶν ἡμερῶ(ν) μας, τῶν ἡμερῶ(ν) τῶν πατέρων(ν) μας, πά(ν)σοφον, ἐ(μ)- βαθίνω, ἀπαρ(ε)φάτα, πά(ν)γνωστο, ἐ(μ)φύσημα, σὰς συ(μ)βουλεύεσθαι, λοιπὸ(ν) μετέτε, νὰ μᾶς ἐ(ν)- θαρρῶντε, νὰ(μ)φταλαντέβεται, ἐ(ν) συγκρίσει, με- λα(γ)χοίικη, μετ' ἔχει(ν) πολὺ, ἔ(ν)δουτο, συ(μ)φωνημένο, τὸ(ν) γράφει, κανένα μέλλο(ν) (τέ- λος οὐράσης), μετ' ἔχει(ν) διαβήτη, τὴν πρόληψη(ν), κα- τάσταση(ν), ἀπόσταση(ν), μετ' ἔχει(ν) ἀφίνω καὶ κάτι ἄλλα, ἐκκεντρικὴ (= ἐκκ.), φιλάσθενη, ἐκαθῆ- μονα ἔχουτε, ἱκανοποιεῖς (ἀπὸ κυρίες τὰ περισσό- τερα, πού παραδοθήκανε τὴν καθαρέβουσα σκολειό, πού εἴτανε καὶ λαμπρὴ μαθήτριες). Ἄν ὅμως μῆτε καθηγητάδες τοῦ Πανεπιστημίου, μῆτε θεατρίνοι (τοῦ Βασιλικῆ Θεάτρου), μῆτε πλούσιοι, μῆτε δη- μοσιογράφοι, μῆτε σοφοὶ ἀρχιμαντρίτες, μῆτε διά- φοροι, μῆτε δικηγόροι, μῆτε δημοδασκάλου, μῆτε φημερίδες, μῆτε δικαστήρια, μῆτε λογῶ λογῶ ἀθρώποι, μῆτε λαός, μῆτε κοινωνία, μῆτε κυρίες, μῆτε σκολειά, δὲν μποροῦνε νὰ μιλήσουνε ἀλάθεφα τὴν καθαρέβουσα, τί γλώσσα εἶναι; λοιπὸν ἀφ' ἣ πού μᾶς μαθαίνετε, πού μαθαίνετε στὸ ἔθνος; Σωστὰ κουρέλλια.

9.

Ἀνάποδα ἐπιχειρήματα τοῦ δασκάλου.

Δύσκολα, πολὺ δύσκολα ὅμως πείθεται ὁ δάσκα- λος καὶ γιὰ βέβαιον θὰ μᾶς πῆ πὺς τέτοια παρα- βλεψίματα ἢ τέτοια παρακούσματα—πού μῆτε πα- ρακούσματα εἶναι μῆτε παραβλεψίματα—θὰ τὰ βροῦμε σὲ κάθε γλώσσα. Ἡ καθαρέβουσα θὰ κάμη φρόνιμα νὰ κάθεται στὴ γωνιά τῆς καὶ νὰ μὴ συγ- κρίνεται μετ' ἑαυτὴν ἀπὸ τῆς ζωντανῆς γλώσσας πού μιληθήκανε, πού μιλοῦνται ἢ πού θὰ μιληθοῦνε, γιὰτὶ δὲ μοιάζει μετ' ἑαυτὴν. Εἶναι λάθος, εἶναι ἢ ἀμαθία ἢ κακὴ πίστη νὰ συγκρίνεται ἄξαφνα μετ' ἑαυτὴν τὰ γαλλικά. Ἡ γλώσσα στὴ Γαλλία, ἢ μιλημένη, δημοτικὴ, λαϊκὴ, πρόστυχη—ὅπως θέλεις πῆς τῆς— μπορεῖ μιὰ μέρα νὰ διαφέρει, ἄς ὑποθέσουμε ἂν ἀγαπᾶς πὺς καὶ ἀπὸ τώρα διαφέρει ἀπὸ τὴ γραφτὴ ὅσο ἀπὸ τὰ κινεζικὰ τὰ ἑλληνικά· μ' ἀφ' ἣ δὲν εἰ- δεῖξες πὺς ἡ διαφορὰ μεταξὺ μιλημένη καὶ γραφτὴ γαλλικὴ ἔχει τὴν παραμικρὴ τὴ συγγένεια μετ' ἑαυτὴν διγλωσσία, γιὰτὶ, ὅταν καθιερώθηκε στὴ Γαλλία ἡ γραφτὴ γλώσσα, δὲν πῆγανε νὰ κάμουνε τὸν πατέρα πατέρα, τὸ παιδί τέκνον ἢ παῖς, τὸ ψωμί

ἄριστος, τὸ νερὸ ὕδωρ καὶ βαρέλιον τὸ βαρέλι, ὅπως τὸ στοχάστηκε ἢ προκομμένη καθαρέβουσα μας, παρὰ γραφτὴ καὶ μιλημένη ἀποτελοῦσαν μιὰ καὶ μόνη γλώσσα. Ἐνοεῖται ὅμως πὺς μετ' ἑαυτὴν καὶ κάθε γλώσσα θὰλλάξῃ. Λοιπὸν τί ἀκολουθεῖ στὴ Γαλλία, καὶ ἄλλου; Ἀκολουθεῖ πού ἀλλάζουμε καὶ γραφτὴ καὶ μιλημένη. Μὰ κ' οἱ δύο τοὺς ἀλλάζουμε πολὺ πολὺ ἀγάλλια, ἢ γραφτὴ, ἐπειδὴ καὶ παραδί- νεται ἰσοεῖα, ἢ μιλημένη, ἐπειδὴ κ' ἡ παράδοση ἀφ' ἣ σταματᾷ κάπως τὸ φυσικὸν μας γλωσσικὸν ἐξ- τύλιγμα, καὶ τὸ σταματᾷ ἴσια ἴσια γιὰτὶ ἀπαρχῆς οἱ Γάλλοι ἀπὸ τὰ βιβλία τοὺς δὲ μαθαίνανε παπα- γαλιστικά, παρὰ γαλλικά, πλαστὴ γλώσσα δὲ μα- θαίνανε, μαθαίνανε ζωντανή. Τὸ εἶπαμε, τὸ ξεδια- λίσσαμε, τὸ τυπώσαμε καὶ ἀπὸ τὰ 1888 (κ. Ρ. κ. Μ., Α', 110—111). Ἀναφέραμε τὸ *il m'aimes* τὸ κλασσικὸ καὶ τὸ *l'aime* (κατὰ τὸ *je aime* *il aime*) πού ὡς τώρα δὲν μπόρεσε νὰ προκόψῃ. Ἄς ἀναφέρουμε κ' ἕνα ἄλλο πού στάθηκε πῶς τυ- χερὸ. Τὸ *θυμοῦμαι*, γαλλικὰ, λεγότανε πρῶτα *il me souvient*, κ' ἔτσι: τὸ ξέρεται ὁ Μολιέ- ρος, δηλαδὴ *il m'a souvient* = ἀφ' ἣ μου ἔρχεται ἀπὸ κάτω (ἀπὸ τὸ μνημονικὸ)· καὶ ἂν κοιτάξῃς τὴν ἑτυμολογία, εἶναι τὸ μόνον σωστὸ, ἔτσι: νὰ τὸ πῆς. Μὰ δὲν τὸ λέει κανένας σήμερα, καὶ ἀπὸ νωρὴς, ἀπὸ τὸν αἰῶνα τὸ δέκατον ἑβδομον, ἀκόμη καὶ στὰ χρόνια τοῦ Μολιέρου, τὰλλάξανε καὶ ἀντὶς ἀπὸ ἄλλο ῥῆμα κατάντησε προσωπικὸ, ἐξαιτίας τοῦ *je me rappelle*. Τὸ ἴδιον καὶ *je me souviens*, πού καθαφτὸ νόημα δὲν ἔχει, ἀφ' ἣ τί σημαίνει: *ἐρχομαι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἑαφ' ἣ μου*, *ego mihi subvenio* (τὸ *me* τοῦ *je me souviens* εἶναι δοτικὴ); Τὸ *je me rappelle* τουλάχιστον δικιολογημένο, ἐγὼ ξανα- φωνάζω (κάτι) σὺν ἑαφ' ἣ μου, ἀνακαλῶ, θυμοῦ- μαι (πάλαι δοτικὴ τὸ *me*). Ἄς προσέξουμε τώρα στὸ κάτι τοῦ ξαναφωνάζω ἢ στὸ ῥηματικὸ ἀντικεί- μενον. Λέγανε *il me souvient de que- l'que chose*, γενικὴ, μου ἔρχεται κάτι τοῦ τάδε ἢ τοῦ τάδε, ἀπὸ τὸ τάδε ἢ τὸ τάδε. Ἡ γενικὴ ἔμεινε καὶ μετ' ἑαυτὴν τὴν ἐγκλίση, *je m' en souviens*, πού εἶναι: κάμποσο βάρβαρον, μὰ πού τρώγεται, ὅπως καὶ ἂν εἶναι κληρονομημένο ἀπὸ τὸ *il me souvient*. Μὰ πὺς σοῦ φαίνεται: τὸ *je m'en rappelle*; Τὸ λόγο του δὲν ἔχει. Μετ' ἑαυτὴν *se souvenir* ἢ γενικὴ πᾶσι δὲν πᾶσι διόλου μετ' ἑαυτὴν εἶναι, σὰ ν' ἄλλες ῥωμαϊκά, *θυμοῦμαι ἀπὸ κάτι*, *θυμοῦμαι σὲ κάτι*. Γι' ἀφ' ἣ καὶ τὸ καταδικάζουμε οἱ γραμμα- τικῆς. Περὶ μάλιστα στὴ γραμματισμένη τὴν πα- ρέα γιὰ φριχτὸ λάθος, ὅχι: νὰ τὸ γράψῃς, μὰ καὶ νὰ τὸ λῆς στὴν ἑμιλία. Ὡστόσο τί φελλῆ; Λάθος πού ἀδύνατον νὰ τάποφύγῃς, γιὰτὶ βασίζεται στὴν κοινὴ συνήθεια. Κάθε τόσο χρειάζεται τὸ ῥῆμα *je m' en souviens*, ὅπου ἡ γενικὴ *eu* εἶναι κα- νονικὴ ἀπὸ ἀναλογία μῆκες στὸ *je me rappelle* πού τᾶκουσα χίλιες φορές ἀπὸ γραμματισμένους, ἀπὸ ἀκαδημαϊκούς (πεντέξῃ) μετ' ἑαυτὴν *je m'en rap- pelle*, ἀντὶς *je me le rappelle*, ὅσο καὶ ἂν τὸ φωνάζουνε οἱ γραμματικῆς στὸ σκολειό πὺς ἔτσι πρέπει. Ὁ ἀγαπημένος μου ὁ δάσκαλος ὁ *Gaston Paris* μου εἶπε μάλιστα πὺς στὸ λόγο ἐνὸς ἀκαδημαϊκοῦ, τοῦ κ. *d'Haussouville* τὸ εἶδε κίολας τυπωμένο τὸ λάθος, δηλαδὴ *je me rappelle* μετ' ἑαυτὴν. Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ τὸ λόγο, μὰ διόλου δὲν ἀπόρησα. Τὸ προσμένει μάλιστα κανένας, τόσο εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γίνῃ, καὶ ἄμα τὸ γράψῃς, ἄμα τὸ τυπώσῃς καὶ ἄλλος ἀκαδη- μαϊκός, ἔπειτα ἕνας τρίτος, καθιερώθηκε, πᾶσι, γιὰτὶ ἔτσι ἀλλάζουμε οἱ γλώσσες. Ἔτσι: καὶ τὸ *de*

suite, λέγεται καὶ γράφεται σήμερα παντοῦ *tout de suite*, ἂν καὶ τὸ νόημα ὁλότελα διαφορετικὸν ἔτσι καὶ τὸ *causer*, ἀπὸ τὸ *par- ler*, *je lui parle*, λέγεται μετ' ἑαυτὴν, ἀντὶς *causer avec quelqu'un*. Ὁ Ζολᾶς τὸ παραδέχτηκε στὰ βιβλία του· ἄλλοι τὸ βάζουνε πίστηδες, γιὰτὶ τοῦ βρίσκουνε μιὰ χάρη ξεχωριστὴ, μιὰ ποίηση ἀπλή καὶ τρυφερότερη ἀπὸ τὸ κλασσικὸ τὸ *causer avec*.

Βουρὸν μποροῦσα νὰ σὰς τὰ κάμη τὰ παραδείγ- ματα. Τὶ ἀποδείχτηκε ὅμως καὶ ἀπὸ τὰ λίγα πού ἀραδιάσαμε; Ἀποδείχτηκε πού μ' ὄλες τῆς φημερί- δες, μ' ὄλα τὰ σκολειά, μ' ὄλα τὰ τριστημιόματα, σὲ μιὰ Γαλλία, ὁ μιλημένος τύπος διώχνει τὸ γραμ- μένονε γιὰ νὰ μῆ στὴ θέση του. Καὶ δὲν εἶναι νὰ πῆς πὺς γραμμένος τύπος εἶναι τύπος νεκρός, διό- λου! Ζωντανὸς καὶ τούτος. Μὰ ἔ μιλημένος ζωντα- νότερος καὶ νικᾷ.

10.

Ποῖα εἶναι τὰ καθαφτὸ παρακούσματα.

Βλέπεις πὺς μετ' ἑαυτὴν καθαρέβουσα σύγκριση δὲν ὑπάρχει. Ἐνοεῖται πὺς κάτι ὄροι ἐπιστημονικοῦ, κάτι σοφῆς ἢ ἀσυνήθιστες ἢ νεοφερμένες λέξεις θὰ παρακουστοῦνε ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ στὴ Γαλλία, λ. χ. τὸ *dense* (=λατ. *densus*), πυκνός, πού ἕνας μιὰ φορά τὸ πῆρε γιὰ *choré* (*choré*), ἢ τὸ *linoléum*, λινόλαο, πού θὰ σοῦ τὸ ποῦνε καὶ *linéoléum* καὶ *nilonéum*, ἢ τὸ *stérilisé*, *lait stérilisé* (ἀποστειρωμένο γάλα, δηλαδὴ βρασμένο καὶ καθαρισμένο ἀπὸ τὰ γαλακτικά μικρόβια), πού γίνεται καὶ *stérilisé* καὶ *stérilisé*. Κάποτες πάλαι, μετ' ἑαυτὴν δασκαλισμούς, ἀκόμη δουλεύει κανένας νόμος παλιός, καὶ καθὼς τὸ *studium* ἢ τὸ *spre- gare* εἰπωθήκανε μ' ἕνα ἑ αρχικὸ *étude* καὶ *espréger*, ἔτσι καὶ σήμερα κάμποσο συχνὰ λέγεται ἢ *estation* (*station*) ἢ *estature* (*statue*). Κάποτες ξεναντίας βγαίνει κανένας κινου- μένος νόμος στὴ μίση, καὶ τὸ *cinquième*, πέμτον (δηλαδὴ πέμτον πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ), ἀλλά- ζει τὸ κ' ἐξαιτίας τοῦ συνακόλουθου *i*, πῶς σωστὰ *i* καὶ τὸ κάνει *i*, *cinquième* (σεατίμ) (1). Τὰ παιδιὰ πολὺ συνηθίζουνε καὶ τὸ *cinquième* καὶ τὸ *estature*.

Μὰ τί ἔχει ἀφ' ἣ νὰ κάμη καὶ τί σημαίνει: στὸ θεὸ σὰς; Τὰ γαλλόπαιδα, ὡς καὶ ὁ Γάλλος κάθε ἡ- λικίας, ἔμα τὸν *dense*, τὸ *linoléum*, τὸ *stérilisé*, τὸ *station*, τὸ *statue*, τὸ *cinquième*, περίφημα θὰ κα- ταλάβουνε καὶ περίφημα θὰ σοῦ τὰ ξαναποῦνε ὅπως τοὺς τᾶχες μαθημένα, ἐρμηνεμένα. Τὸ *station*, τὸ *statue* καὶ τὸ *cinquième* μάλιστα, τὸ παιδί ἔτσι σοῦ τὰ λέει, μιὰ καὶ πῆγε σκολειό. Νὰ καὶ τρανὴ ἀπόδειξη πού ἀφ' ἣ μαθαίνονται. Τοὺς δικούς μας τοὺς μαθαίνεις, τοὺς τὸ κοπανίζεις χρό- νια νὰ λένε *ασθενής*, μετ' ἑαυτὴν, νὰ λένε *φιλοκλήτης*, μετ' ἑαυτὴν, καὶ ἄξαφνα ἕνας καθηγητῆς σὲ δημοσίον ἀνάγ- νωσμα, σοῦ τὸ προφέρει *φιλοκλήτης*, *ἀστεινής*, *Δημοστεινής!* ΚΤΑ. ΚΤΑ. ΚΤΑ.

(Ἀκολουθεῖ).

(1) Μετ' ἑαυτὴν τὸ ν' σημειώνουμε τὴν ἰδιαίτηρη προφορά τοῦ γαλλικοῦ φωνηεντικοῦ *v*, πού καθαφτὸν δὲν εἶναι, παρὰ δὲν ξεχωρίζεται ἀπὸ τὸ φωνηεντὸν *v* ἂν εἶναι, λ. χ., ἀπὸ *muté* *g*.